

Fullständiga rättigheter!

Om kommunernas stöd till barn
som växer upp i familjer med missbruk

PUBLICERAD AV IOGT-NTOs Juniorförbund,
Box 12825, 112 97 Stockholm
REDAKTÖR OCH SKRIBENT Helena Wannberg
OMSLAGSBILD Juliana Wiklund/Johnér
BILDER (där inte annat anges) Pixhill
LAYOUT Pontus Landström
ISBN 978-91-85357-17-8
TRYCK Larsson Offsettryck, Linköping 2015
E-POST info@junis.org TELEFON 08-672 60 70



MILJÖMÄRKT Larsson Offsettryck 341 298

Fullständiga rättigheter

Att alla barn har fullständiga rättigheter är självklart, men för att uppnå detta krävs att alla vi vuxna förstår våra skyldigheter. Att vi vågar se, vågar fråga och agerar för de barn som behöver vårt stöd.

För tolfte året i rad har IOGT-NTOs Juniorförbund, Junis, tillfrågat alla Sveriges kommuner om vilket stöd de erbjuder barn som lever i familjer med missbruk. Den bild vi får av dessa svar är oacceptabel.

Vi vill tillsammans med dig som läser denna rapport vara en positiv aktör för en förändring. Se vad din kommun har svarat på vår enkät, lär dig mer om vad aktuell forskning visar och läs om goda exempel på aktiviteter som gör skillnad för de barn som får stöd.

Läs om stödverksamheten Grinden som är spindeln i nätet för en bra samverkan i Gävle. De har förstått vikten av att ständigt informera om sin verksamhet direkt till barnen i skolor, men också till kommunens anställda, nya som gamla, alla som träffar barn. I Gävle förstår politikerna att stabilitet är viktigt, och verksamheten är idag fredad från besparingar.

Journalisten Sanna Lundell betraktar sin barndomstid och konstaterar att mycket har hänt i vår syn på barns rättigheter sen 80-talet, men att barns känslor är desamma. Vi vuxna har ett ansvar att ständigt påminna barnen om att det inte är deras fel, nej ingens fel att mamma, pappa eller någon annan i deras närhet missbrukar.

Det är fortfarande en lång väg kvar tills alla barn får det stöd de har rätt till. När vi frågar kommunerna hur vi ska nå dit, får vi svaret att nyckeln till ett förbättrat stöd är samverkan. Alla vi som möter barn – i skolan, i vården, hos sociala myndigheter, polisen eller i föreningslivet behöver samarbeta. Tillsammans kan vi göra skillnad!

IOGT-NTOs Juniorförbund, Junis

Catharina Sandberg
förbundsordförande

Christer Wik
vice förbundsordförande

Barn gör vad de kan
för att bevara familjens
hemlighet.



Alla barn har rätt till stöd

Barn som lever med en vuxen som har ett missbruk eller beroende av alkohol eller andra droger, behöver möjlighet att prata om hur de har det. De behöver på olika sätt uppleva att det inte är farligt att sätta ord på sina känslor eller ”avslöja” att mamma eller pappa dricker. Framförallt behöver de få veta att de inte är ensamma. Detta är vuxenvärldens ansvar.

Det är utgångspunkten för denna rapport från IOGT-NTOs Juniorförbund, Junis. Rapporten har getts ut sedan 2005. Genom att fortsätta fråga landets samtliga kommuner om vilket stöd de erbjuder barn som lever med en vuxen som har ett missbruk/beroende, vill Junis påverka opinionen och driva på utvecklingen så att alla barn i denna situation faktiskt erbjuds stöd.

Detta är inte fallet idag. Nya studier bekräftar att det i stor utsträckning gäller att bo i rätt län – där det finns strukturer och rutiner – för att få stöd. Detta visar bland annat CAN:s fördjupade analyser av enkäter med föräldrar i missbruks- och beroendevård (*Barn till föräldrar i missbruks- och beroendevård – en kartläggning av hur de mår och vilka som får stöd*, CAN 2014). Det är dessutom främst de barn som själva hunnit få problem, som får stöd. Barn som exempelvis har problem med att klara skolan, upplever utanförskap, känner sig oroliga, ängsliga och är deprimerade har fem gånger högre sannolikhet att få stödinsatser än de barn som inte har tydliga problem.

Barnen bevarar familjehemligheten

Missbruk och beroende är något som fortfarande är starkt tabubelagt, och barn gör ofta vad de kan för att bevara familjens hemlighet. Missbruksutredningen 2011 gjorde bedömningen att vården nådde ungefär 20 procent av alla med missbruk/beroende. Detta försvårar naturligtvis

möjligheterna att ge barnen stöd, trots att de skulle behöva det. Men forskningen visar att även i de fall där föräldrarna får behandling eller stöd för sitt drickande är det långt ifrån självklart att barnen får ta del av, eller ens erbjuds, stödinsatser.

"Barnen har ett stort behov av att vara just barn."

En kartläggning av barn med en förälder med bland annat missbruk eller psykisk sjukdom visar att missbruk/beroende i famil-

jen gav många barn sämre förutsättningar i livet – sämre skolresultat, ökad risk för kriminalitet, beroende av försörjningsstöd och sju gånger ökad risk för att själv utveckla missbruk. I jämförelse med andra jämnåriga ökade risken för våldsam död (självmod, olyckor, våld eller eget missbruk) nära tre gånger för dem med missbrukande föräldrar och fördubblades för dem som haft psykiskt sjuka föräldrar. *(Barn som anhöriga till patienter i vården – hur många är de? Nationellt kompetenscentrum anhöriga, 2013)*

Stödgrupp tar bort skammen

Men det finns möjligheter att stötta barnen, och på senare år har det tagits flera positiva steg i rätt riktning för att stärka stödet både till barnen och deras familjer, såväl nationellt som regionalt och lokalt. Vissa barn och deras familjer kommer i kontakt med socialtjänsten som kan erbjuda olika stödinsatser, som exempelvis stödsamtal eller stödgrupper. I en stödgrupp kan man med hjälp av lek, skapande och kunskap arbeta med att bli av med den skuld, skam och känsla av att vara ensam som dessa barn ofta känner. Barnen har ett stort behov av att få vara just barn – att slippa ta ansvar för sina föräldrar, och istället göra saker som de själva tycker är roligt och mår bra av.

Region Gävleborg gjorde 2014 en studie av gruppverksamheter, där barn som deltagit i stödgrupper bland annat

fick berätta vad de tyckte att stödgruppen betytt för dem. 70 procent av barnen ansåg att det hade varit mycket bra att träffa andra barn med liknande erfarenheter. Mer än hälften (54 procent) av barnen ansåg att gruppen har varit till mycket god hjälp. Barnen tyckte även att de hade fått lättare att be om hjälp när de behöver det, tänker mer på vad de behöver, samt lättare kan uttrycka sina känslor. *(Att öka kunskapen om barnen i gruppverksamheter, Arbetsrapport 2014:14 FoU Välfärd Gävleborg)*

Andra vägar att stötta

De flesta barn och ungdomar som lever nära missbruk och beroende har dock inte någon kontakt med socialtjänsten. Däremot går alla barn i skolan, så därför spelar förskola och skola en mycket viktig roll när det gäller att se och stötta dessa barn.

Föreningsliv kan vara en sorts andningshål för många barn. Många unga människor som har levt eller lever med missbruk i familjen, beskriver själva hur avgörande fritidsverksamheten är för att de ska orka med sin tillvaro. En vuxen ledare som barnet kan möta i föreningslivet kan bli till en ”betydelsefull annan” som kan innebära stöd, trygghet och kanske någon att anförtra sig till. Föreningsliv och övrig fritidsverksamhet som vänder sig till barn ska därför självklart vara helt fri från alkohol och andra droger.

Ett långsiktigt sätt att förebygga att barn slipper växa upp med missbruk är att sträva efter en minskad konsumtion av alkohol och andra droger. Omfattningen av alkoholskadorna i ett samhälle beror på hur mycket alkohol som dricks. Om fler dricker väldigt mycket, blir det också fler barn som får en mamma eller pappa som dricker för mycket. En politik som ska förebygga framtida alkoholberoende måste också erbjuda drogfria miljöer och aktiviteter för barn och ungdomar, samt se till att det är svårt för minderåriga att få tag på alkohol.



Fritidsverksamhet som vänder sig till barn bör självklart vara helt fri från alkohol och andra droger.

Junis bedriver inte egna stödgrupper för barn som lever med missbruk/beroende. Däremot vill vi påverka opinion och beslutande organ i samhället. I vår verksamhet i föreningar runt om i landet möter våra ledare barn som lever med missbruk, även om vi sällan vet exakt vilka dessa barn är. Junis verksamhet bygger på att barnen får vara barn, och vi vet att detta i sig kan vara en hjälp för de barn som far illa på grund av alkohol och andra droger. Att alla våra aktiviteter är drogfria kan också bli en viktig förebyggande åtgärd – barnen får kunskap och självkänsla för att kunna göra egna, medvetna val senare i livet. ■

Missbruk, beroende, riskbruk...

Barn till missbrukare, barn till alkohol- och drogberoende, barn som har en förälder eller nära anhörig som dricker för mycket...

Det finns många sätt att skriva om de barn och ungdomar som den här rapporten handlar om. Det finns också flera olika termer och definitioner av att ha ett problematiskt förhållande till alkohol och andra droger. Termerna har olika betydelse beroende på verksamhet och yrkesgrupp. I socialtjänstlagen används benämningarna "missbruk" och "missbrukare", men en definition av dessa saknas.

Inom vården finns flera olika screeningmetoder för att bedöma riskbruk, skadligt bruk och beroende av alkohol respektive narkotika hos vuxna. För diagnostik av sjukdomar inom hälso- och sjukvården, dit missbruk/beroende och psykisk ohälsa räknas, används olika klassifikationssystem. Utifrån en rad kriterier kan man ställa diagnoserna beroende, missbruk eller skadligt bruk, beroende på system. För alkohol brukar man även tala om riskbruk, men detta är inte en diagnos. Med det avses oftast en hög genomsnittlig konsumtion av alkohol eller intensivkonsumtion av alkohol minst en gång i månaden.

För barnets del är troligtvis inte definitionen eller diagnosen det centrala för hur det påverkas av eller upplever sin situation. Barn kan bevittna våld, uppleva svek och känna oro oavsett vilken term som används. För Junis är det inte viktigast att begränsa sig till en viss definition eller diagnos, när vi lyfter barnens rätt till stöd.

Varje gång vi skriver "förälder" kan detta naturligtvis även betyda någon annan viktig vuxen i barnets närhet.

Läs mer: Nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevård, 2014 Socialstyrelsen, www.socialstyrelsen.se



Låga trösklar hos Grinden

Det doftar varma kanelbullar på Brändströmsgatan 33 i Gävle. Det här är Grinden, ett hus där trösklarna är låga. Här ska det vara enkelt för barn att få stöd när det är bökigt i familjen. Att de vuxna samarbetar, för barnet bästa, är en av nycklarna till ett fungerande stöd.

Stödverksamheten Grinden har något av ett drömläge. Till att börja med är det huset – ett helt eget gult tvåvåningshus. Fredrik Klang visar runt i rummen med

kakelugn och snirkliga trappor upp till en vind med en garderob fylld av utklädningskläder, och ner till en källare med skapar-



Fredrik Klang

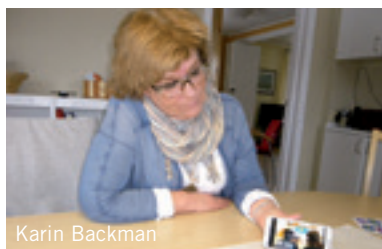
verkstad. Här kan barn och ungdomar få möjligheter att uttrycka sig, få stöd och må bättre Och det är många som vill hit. Verksamheten är inne på sitt 21:a år, och hela tiden har det funnits en kö med ett hundratal barn som vill gå i grupp.

– Grinden har alltid varit en ”fredad” verksamhet, säger Karin Backman som är tacksam över att Gävle har bra politiker som tycks ha förstått fördelarna med stödverksamhet och som aldrig har gett sig på den med hårda besparingskrav eller nedläggningshot.

Lättare få stöd

Sedan hösten 2013 är Grinden en del av Gävle kommuns nybildade Familjestöd. Till Familjestödet kan alla som har barn upp till 20 år vända sig, utan att först genomgå en utredning. Stödet kan exempelvis ges i form av att barnen får delta i en stödgrupp på Grinden. De som söker sig till Familjestödet registreras inte hos socialtjänsten och inga journaler förs. Målet är att hjälpen på det här viset ska bli mer lättillgänglig.

– Flera i övriga Familjestödet har gått gruppledarutbildning,



Karin Backman



Brändströmsgatan 33 i Gävle. Ett hus med låga trösklar för att få stöd.

berättar Karin Backman som ser många fördelar med den samverkan som den nya organisationen innebär.

Familjestödet är indelat i skolområden, och har regelbunden kontakt med Gävle kommuns skolor och förskolor. På Gävles skolor finns så kallade multi-kompetenta team som består av skolpersonal tillsammans med personal från Familjestödet/Grinden. Teamen används som forum för skolpersonalen att lyfta oro om de är i kontakt med en familj som är i behov av stöd från socialtjänsten.

Bättre helhetssyn

Trots att Gävle under lång tid har haft en välfungerande stödverksamhet för barn i missbruksmiljö, så visar studier att det även här finns sådant som behöver förbättras, inte minst när det gäller helhetssynen kring familjen. (Se faktaruta på nästa sida).

Två dagar varje år har alla inom socialtjänsten möjlighet att

auskultera inom någon annan verksamhet än där man själv jobbar. Karin Backman har märkt hur värdefullt det är för exempelvis en socialsekreterare som

"De får höra barnens perspektiv, och får en helt annan förståelse för helheten."

i vanliga fall jobbar med vuxna, att sitta med och lyssna i en stödgrupp för barn.

– Det händer något när de hör de här barnens berättelser. De får höra barnens perspektiv, och får en helt annan förståelse för helheten.

Strukturer viktiga

Karin Backman och Fredrik Klang påpekar vikten av att skapa strukturer för samverkan, mellan socialtjänstens enheter, med beroendevård, skola och så vidare. Att verksamheten fungerar och ger

bästa möjliga stöd till barnen, ska inte enbart hänga på enskilda personers förmåga och drivkraft.

Det första steget mot fungerande samverkan är att överhuvudtaget känna till varandras verksamhet.

En intervjustudie med socialtjänstens anställda visar att kunskapen är

god om att barn till missbrukande föräldrar kan få hjälp på Grinden. Verksamheten har funnits länge och är väl inarbetad.

Fredrik Klang och Karin Backman konstaterar dock att kunskap om Grinden är färskvara. Det gäller att hela tiden sprida information till nyanställda, hålla kontakt med skolkuratorer, besöka skolor, synas i media. Personal från Grinden finns regelbundet på plats på kommunens beroendemottagning, för att möta dem som deltar i motivations- eller behandlingsprogram. Att föräld-

Regionalt förändringsarbete

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) bedrev under 2011–2014 ett utvecklingsarbete för att förstärka barn- och föräldraperspektivet i missbruks- och beroendevården. Bland annat fick 38 kommuner i 15 län stöd att utveckla samverkan i socialtjänsten. Målsättningen är att socialtjänsten ska erbjuda stöd för hela familjen. Relationen till föräldrarna är barnets viktigaste skyddsfaktor, även när föräldrarna

har missbruksproblem.

Gävleborg var ett av länen där ett utvecklingsarbete pågick under 2013–2014, kring föräldrastöd i familjer med missbruk. Gävle var pilotkommun, där ett delmoment var en kartläggning och analys av problembilden inom och mellan olika enheter och verksamheter i kommunens socialförvaltning. Likt andra kommuner är Gävles socialtjänst uppdelad i en biståndsenhet,

rar som får behandling för sitt missbruk eller beroende får veta att det finns någonstans där även barnen kan få stöd är viktigt. Men det är långt ifrån alla föräldrar som vill eller klarar av att se att barnen påverkas av den vuxnes drickande. Det är en insikt som kan vara alltför smärtsam att ta in. Därför är det centralt att de som jobbar på Grinden visar en stor ödmjukhet, påpekar Karin Backman.

– En förälder som söker sig hit är som ett skört ägg. De kommer hit med det viktigaste de har, sina barn, och de vet att de har gjort en massa dåliga saker. Då ska vi finnas här med kaffebrickan och bjuda på varma kanelbullar!

Många kontakter

Att få stöd i föräldrarollen är något som föräldrar som själva deltar i beroendevård efterlyser. Det framkommer i studien



”Barns och föräldrars behov av stöd i familjer med missbruk”, där föräldrar och personal inom missbruks- och beroendevården i tre kommuner i Gävleborg har intervjuats. Föräldrarna i studien beskriver hur det kan bli något av en heltidssysselsättning för familjen att ha kontakt med alla verksamheter.

– Det finns de som kanske har haft 15 olika kontakter inom socialtjänsten – det är gräsligt, utbrister Karin Backman. Det är vi som ska springa, och se till att familjerna får rätt stöd.

Karin Backman menar att det

där vuxna bland annat kan få hjälp med missbruks- och beroendeproblematik, och en familjeenhet dit barn och ungdomar kommer med sina familjer. Liksom i resten av landet är en stor del av socialtjänstens brukare personer med både familj och missbruk, och studier visar att detta leder till att klienter med komplex problematik tvingas träffa flera handläggare och ingen tar ansvar för helheten. Kartläggningen i Gävle visar

att sådana tendenser finns även där. En förutsättning för ett fungerande samarbete är att de som jobbar i de olika enheterna känner varandra, eller åtminstone känner till varandra, och varandras verksamhet.

Källa: Vilket stöd får föräldrar med missbruks-/beroendeproblematik? Kartläggning av samverkan mellan familje- och biståndsenheterna vid socialtjänst Gävle, Christina Markstedt, Arbetsrapport 2014:5 FoU Valfärd, Region Gävleborg



I källaren på Grinden finns ett rum med möjligheter att skapa. Att få måla kan vara ett sätt att uttrycka sådant som inte alltid går att formulera med ord.

inte ska spela någon roll vilken ”dörr” man går in igenom på socialtjänsten – man ska få rätt stöd ändå.

Film på hockeyn

Mitt besök på Grinden är veckan efter den nationella kampanjveckan ”Spela roll”. I Gävle har aktiviteten varit stor; Grinden har varit på plats i skolor, syns i tidningen och till och med på hockeyplanen. Inför kampanjveckan gjordes en informationsfilm som visades på storbildsskärm i pausen då hemmalaget Brynäs spelade.

Karin Backman tar fram sin smartphone och går in på Grindens egen Facebook-sida. Där ligger samma lilla film ute. Tusentals personer har sett filmen och flera hundra har tryckt på ”gilla”. Filmen har delats över 1 300 gånger och har uppenbarligen fått en fantastisk spridning på kort tid.

– Jag blir alldeles rörd, säger Karin Backman när hon ser filmen, ännu en gång.

Facebook-sidan är ett ganska nytt forum för Grinden, med många möjligheter. Fredrik Klang tycker att Facebook-sidan är guld

värd, och ökar tillgängligheten något enormt. Han och Karin Backman börjar prata om att erbjuda chattar,

sprida föräldratips, lägga ut filmer och framförallt sprida kunskap om vad

stödverksamheten egentligen är genom att göra regelbundna uppdateringar. Att kunna se Grindens anställda på bild, läsa små inlägg om att det är dags för grupp, vilket fika det blir den här veckan och liknande bidrar till att göra det mindre "farligt" för både barn och föräldrar att ta kontakt.

– Vi måste lägga ut mer bilder på huset, säger Fredrik Klang till Karin Backman.

Huset en tillgång

Det är många som uttrycker hur viktig miljön på Grinden är, och huset i sig är en stor tillgång för att kunna skapa den trygghet som behövs. Karin Backman berättar om en kille som sa: "Om jag hade vetat hur det sett ut här, så hade jag börjat tidigare".

– Många kan ha bilden av att vi ska sitta och bara prata om svåra saker, och riktigt borra oss in, säger Fredrik Klang som förklarar att stödgrupper är så mycket mer; det är skratt och lekar – även om man samtidigt jobbar med svåra saker.

Klockan närmar sig två och det är snart dags för terminens andra träff för stödgruppen med

de yngsta barnen. Även gruppen för barn till föräldrar med psykisk sjukdom ska ha träff idag,

"Kunskapen är god om att barn till missbrukande föräldrar kan få hjälp på Grinden."

och Gunilla Sörquist kommer och tar en kopp kaffe innan det är dags för de sista förberedelserna. Gunilla Sörquist är psykiatri-sköterska på psykosmottagningen i Gävle. En fjärdedel av hennes tjänst består av att vara grupp-ledare på Grinden.

– Innan jag började här hade jag sett patienternas barn och kände ett otroligt dåligt samvete för att de inte fick något stöd, berättar Gunilla Sörquist.

Att hon har en fot på Grinden och en fot på vuxenpsykiatrin innebär att hon kan förmedla kontakter, och förenkla samverkan mellan socialtjänst och landstingets psykiatri.

Gunilla Sörquist menar att det finns mycket kvar att göra för att barn ska prioriteras. Trots den så kallade Lex Therese finns fortfarande en osäkerhet bland vårdpersonal kring hur man ska agera då det finns barn med i bilden.

– Förhoppningsvis blir det mer press på att sätta barnen på agendan, om Barnkonventionen blir lag.

Barnen som går på Grinden kommer inte sällan från familjer där det finns flera sorters bekymmer. Under en termins gång kan



Barn är det mest värdefulla en förälder har. Att som förälder våga visa för andra att man har gjort dåliga saker, och söka stöd, kräver stort mod.

det kanske komma fram att det förutom psykisk ohälsa även finns ett missbruk, eller att det i familjen med för mycket drickande även förekommer våld. Eftersom Grinden har stödgrupper för flera sorters problematik förenklas möjligheten för barnen att gå vidare och delta i en grupp där det finns andra som har upplevt samma sak. Vetskapen om att det finns andra barn som har varit med om samma sak, och att de också har en stödgrupp, gör det mindre dramatiskt.

På samma vis spelar det stor roll att så många barn och ung-

domar som möjligt i Gävle vet att Grinden överhuvudtaget finns. De som jobbar på Grinden är väl medvetna om att stödgrupperna bara når en bråkdel av alla de som egentligen behöver stöd, men bara själva vetskapen om Grindens existens är värdefull, menar Fredrik Klang.

Sätt en broschyr i handen

För att nå fler är skolan viktig, och här finns det mer att göra kring samverkan tycker Karin Backman, som själv är fritidspedagog i grunden. Lärare, fritidspedagoger och andra vuxna i

förskola och skola spelar stor roll för att se barnen. Karin Backman minns från sina år i skolan hur barn ofta delade med sig av de där viktiga sakerna vid tillfällen som kanske inte alls passar så bra för den vuxne.

– Men då gäller det, just när man står där och har fullt upp med annat, att säga ”jag hör vad du säger – jag har inte tid just nu, men jag kommer till dig sen”. Även om lärare inte känner att de har all kunskap om exempelvis missbruk, så se barnen för sjutton! Sätt en broschyr i handen på dem!

Till syvende och sist är det just det som det handlar om. Att våga

se, våga fråga. På Grinden vågar man det.

– Vi är inte rädda, säger Fredrik Klang. Här tillåter vi allt att finnas. Inget är så svårt att det inte går att prata om.

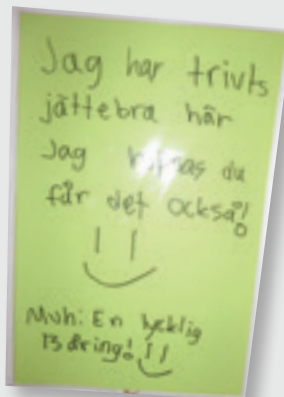
Här och var på väggarna i huset finns beviset på att detta lyckas. Där sitter nämligen teckningar och brev från barn och ungdomar som har gått i grupp. ”Du är inte ensam. Glöm inte det.” ”Ni behöver inte vara rädda. Ni kommer att må bra.” är de uppmuntrande orden till de barn som vågat ta steget över tröskeln för första gången.

Och de varma kanelbullarna står redo. ■

GRINDEN

Grinden i Gävle är en stödverksamhet för barn och ungdomar (6-20 år) som lever, eller har levt, i familjer med missbruk, psykisk sjukdom, våld eller svåra separationskonflikter. Grinden erbjuder även föräldragrupper för dem som har barn i grupp på Grinden.

Grinden är organisatoriskt en del av Gävle kommuns Familjestöd som erbjuder råd och stöd till föräldrar och barn (0-20 år). Stödet kan exempelvis gälla frågor relaterade till förskola/skola, samtalsgrupper kring föräldraskap eller nätverksmöten där familjer i kris får hjälp med att samla personer som kan vara viktiga i familjens liv för att samtala och försöka skapa en förändring.



Kontakt

Grinden: 026-61 55 95,
www.gavle.se/grinden,
socialtjanst@gavle.se,
www.facebook.com/grindengavle

Familjestödet: 026-17 89 66,
socialtjanst@gavle.se



Samordnat stöd gör missbruket pratbart

I Sandviken utvecklas en ny modell för ett samordnat stöd för hela familjen, då det förekommer missbruk. Målet är att familjen snabbt ska få hjälp. Bara att visa barnen att det går att prata om att föräldern dricker för mycket ger effekt, menar samordnaren Ann Lyrberg.

– Det verkar så avlastande för barnen.

”Jag och min familj” heter det så kallade kunskaps- och motivationsprogram som sedan hösten 2013 har börjat utvecklas inom Sandvikens socialtjänst. Istället

för att träffa de vuxna och barnen för sig, med olika enheter som ansvarar för vuxna respektive barn, erbjuds programmet som en samordnad insats för hela familjen. Utgångspunkten är att missbruk är något som påverkar hela familjens hälsa negativt, och kan skapa psykiska och psykosociala problem.

”Jag och min familj” är ett sätt att förändra socialtjänstens arbetssätt.

– Vi testar och utvecklar meto-



Det blir en lättnad för barnen när de märker att det går att prata om det jobbiga, tillsammans med de vuxna.

den samtidigt, säger Ann Lyrberg som är en av två samordnare av utvecklingsarbetet.

Ann Lyrberg har tidigare studerat vilket stöd familjer med missbruk själva anser att de behöver. I studien "Barns och föräldrars behov av stöd i familjer med missbruk" ger de intervjuade föräldrarna rådet att se helheten och våga se bakom fasaden. De efterlyser mer samarbete mellan socialsekreterare, övrig behandlingspersonal, skola och barnomsorg. Föräldrarna betonar även vikten av att hela familjen – föräldrar och barn – blir delaktiga i behandlingsarbetet.



Ann Lyrberg

Ann Lyrberg är idag platsansvarig vid Sandvikens öppenvårds-

mottagning Svalan. Vissa som har deltagit i "Jag och min familj" har kommit i kontakt med programmet via Svalan, där de sökt hjälp för sitt eget drickande. Andra har fått ta del av stödet i och med att det först har varit barnen som blivit föremål för socialtjänstens utredning, via orosanmälan från skolan. Oavsett ingången till socialtjänsten ska alltså det samordnade stödet vara ett sätt att nå och stötta hela familjen tillsammans. Stödet ersätter inte exempelvis stödgrupper för enbart barnen, utan är ett komplement till andra typer av insatser och behandling.

"Jag och min familj" bygger på åtta träffar som ska ge både föräldrar och barn kunskap om missbruk (se faktaruta). Beroende på de behov som finns i familjen, skapas ett team med olika personer inom socialtjänsten som sam-

arbetar. Vid behov kan man även koppla på exempelvis personer från psykiatri, allt för att ge det stöd som familjen behöver utifrån sin situation.

"Vi tar upp problemet, och gör det pratbart."

– Vi tar upp problemet, och gör det pratbart, säger Ann Lyrberg som menar att just detta kanske är den viktigaste saken för barnen. Att de märker att det går att prata om att mamma eller pappa dricker, vad som händer då, och hur det upplevs.

"Mitt fel"

Ann Lyrberg berättar om en tonårskille, som ingen hade några förväntningar på att han skulle säga något under samtalen. Men det visade sig att killen pratade en massa och även fick fram det kanske viktigaste: "Det känns som att det är mitt fel". Under programmets gång tog killen till sig kunskap och insikter, och till slut kunde han formulera att föräldrarnas drickande faktiskt inte var hans ansvar.

Ett annat exempel var några mindre barn som under samtalen med familjen berättade hur de brukade springa och leta efter flaskor i hemmet. Där kunde samtalsledaren berätta att barns uppgift är att gå i skolan och leka med kompisar, inte att ta hand om sin mamma.

– När barnen berättar saker som har hänt på grund av drickandet, kan vi hjälpa föräldrarna att bekräfta barnen i det de berättar, säger Ann Lyrberg.

– Barnen har vågat säga mer än jag trodde, konstaterar hon.

Familjen får stöd tidigt

Det samordnade stödet är ett sätt att kunna ge hela familjen stöd tidigt. Studier av samhälls insatser till föräldrar med missbruk och deras barn, visar att det främst är äldre barn som får stöd och det krävs oftast att barnet får egna problem, exempelvis i skolan, för att barnen ska bli föremål för insatser. Kanske kan Sandvikens modell bidra till att detta sker tidigare. Men Ann Lyrberg tycker själv att det är en svår nöt att knäcka hur fler barn i familjer med missbruk ska nås av stöd. Även om det är alla barns rättighet, och det är tydligt att stödet behövs, så är problemet att upptäcka vilka barnen är.

– Alla barn vill ju heller inte berätta, utan gör allt för att dölja hur det är hemma, säger Ann Lyrberg och konstaterar att det handlar om att bygga förtroende.

– Vem har barnet förtroende för – någon vuxen i skolan, en ledare i idrottsföreningen?

För att göra det lättare för barn att berätta är det viktigt att fler pratar om de här problemen i många olika sammanhang, för att visa barnen att missbruk är något som man får och kan prata

Hela familjen tar del i
behandlingsarbetet.



JAG OCH MIN FAMILJ

"Jag och min familj" är ett kunskaps- och motivationsprogram för familjer där det förekommer missbruk, utvecklat av Sandvikens kommun. Programmet syftar till att involvera hela familjen i behandlingsarbetet eftersom det har en positiv effekt på familjens – både vuxnas och barns – hälsa och samvaro.

Inspiratörer till programmet är bland annat psykologen Frid Hansen vid norska Borgestadsklinikken och Helle Lindgaard, dansk psykolog som har forskat om familjeorienterad alkoholbehandling vid Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet.

Målet med "Jag och min familj" är bland annat att familjen ska ha kunskap om hur missbruket eller beroendetilstånd påverkar familjen och dess individer. Det ska ge familjens medlemmar nya strategier att hantera svårigheter i familjen. En målsättning är även att familjen ska ha kunskap, förståelse och acceptans för varandras personliga behov och rättigheter.

Teman för programmets åtta träffar är bland annat "Hjärnan och beroendeutveckling", "Hur påverkas familjen" och "Att stärka en god kommunikation".

Målgruppen är föräldrar och barn, 0-18 år, i familjer med missbruks- och beroendeproblematik.

"Jag och min familj" är ett av resultaten från det projekt som Socialstyrelsen drivit tillsammans med fem kommuner med satsning kring samordnat stöd inom socialtjänsten. Sandviken startade utvecklingsarbetet eftersom det saknats en tydlig samordning av insatserna och en bild av hur helhetsperspektivet säkerställs. Med hjälp av nya arbetssätt och metoder hoppas man kunna möta de behov som finns i familjer med missbruk.

För mer information om utvecklingsarbetet kontakta Ann Lyrberg, platsansvarig för Öppenvården Svalan, telefon 026-24 03 67, ann.lyrberg@sandviken.se

om. Att prata med en förälder som missbrukar om att barnen är i behov av stöd, är inte heller helt enkelt.

"Barnen har vågat säga mer än jag trodde."

– En vuxen som kommer till öppenvården har samlat mod för att söka hjälp. Då är det en pedagogisk fråga när och hur man tar upp detta med barnen, så att man inte skrämmer iväg föräldern, säger Ann Lyrberg.

Hon berättar att de flesta föräldrar hon möter i öppenvården inte tror att deras barn har märkt något av missbruket. Det gäller att skapa en relation med föräldern för att kunna säga att jo, det har nog barnen faktiskt märkt. Och de har påverkats av det, och

behöver stöd. Sandvikens modell att ge samordnat stöd innebär att öppenvården som träffar föräldrar med missbruk, nu kan säga "Vi har som rutin här att samarbeta med barn- och familjenheten när det finns minderåriga barn".

"Jag och min familj" fortsätter att utvecklas allt eftersom, men redan nu ser Ann Lyrberg och hennes kollegor tydliga effekter hos barnen. Att få sätta ord på sina upplevelser, och märka att det faktiskt går att prata om familjens bekymmer verkar väldigt avlastande. På de första träffarna är barnen väldigt spända, men med tiden händer det något:

– Vi kan verkligen se på barnens kroppsspråk att något har lyfts från dem, säger Ann Lyrberg. ■

"Börja med stödverksamhet tidigare"

De barn som redan hunnit få problem, är också de som får stöd. För att få stöd som barn i missbruksmiljö, gäller det att bo i rätt län, där det finns strukturer och rutiner. Det är två centrala resultat i en studie som CAN gjort.

Studien är en analys av svaren från föräldrar i missbruks- och beroendevård. Enligt de föräldrar som tillfrågats får 24 procent av barnen stödinsatser. De barn som själva har hunnit få problem –

exempelvis med att klara skolan, utan förskap, känna sig orolig, ängslig och att vara deprimerad – har fem gånger högre sannolikhet att få stödinsatser än de barn som inte har tydliga problem. Forskarna konstaterar att de barn som får stöd inte är jämnt fördelade mellan de olika länen. "Vissa län erbjuder i mindre utsträckning stöd till barn med förälder inom missbruks- och beroendevården. Det står också helt klart att fler äldre barn än yngre barn får stöd."

Det finns inga skäl att vänta med stöd tills barnen blir äldre, eller de själva fått tydliga problem.



Studiens resultat är ett tecken på att dagens missbruks- och beroendevård inte arbetar med att stödja alla barn som växer upp i missbruksmiljöer. Det faktum att det är barn med egna problem som främst får hjälp visar att stödsatser inte används som en tidig förebyggande åtgärd, när barnen är små.

CAN-forskarna menar att hela gruppen av barn till föräldrar inom missbruks- och beroendevården borde ses

som en riskgrupp. Därför bör alla barn få stöd oavsett hur gamla de är, och om de har tydliga problem eller ej. "Det finns inga goda skäl att vänta med stödverksamheter tills de yngre barnen blir äldre. Man tappar i tid och agerar först när problemen blivit större, allvarigare och mer manifesta."

Källa: Barn till föräldrar i missbruks- och beroendevård – en kartläggning av hur de mår och vilka som får stöd, Jonas Raninen & Håkan Leifman, CAN 2014

”Viktigt att veta hur många som lever i familjer med beroende”

385 000, 100 000...Hur många är de egentligen, barnen som växer upp med vuxna som dricker för mycket?

Varför pratar forskarna om både riskbruk och missbruk? Och hur viktig är siffran?

Sedan 1990-talet, då barn i missbruksmiljö började uppmärksammas och ta plats på den politiska dagordningen, har det förekommit en del olika beräkningar av hur många barn det egentligen rör sig om. I Socialstyrelsens rapport ”Barn till alkoholmissbrukare” skriver man ”I olika undersökningar antas att 10–15 procent av alla barn växer upp i familjer där en eller båda föräldrarna missbrukar alkohol. Det innebär att uppskattningsvis 150 000 barn i åldrarna 0–12 år lever i alkoholistfamiljer.” (*SoS-rapport 1993:18*)

Riskabelt drickande

År 2008 kom Statens Folkhälsoinstituts studie ”Barn i familjer med alkohol- och narkotikaproblem” (2008:28), som baserar sig på data från Nationella folkhälsoenkäten. I denna studie

kom forskarna fram till att cirka 20 procent, 385 000 barn, lever med minst en förälder med riskbruk av alkohol. Studien beräknar dessutom att 1,2–1,5 procent, cirka 30 000 barn, lever med minst en narkotikabrukande förälder. Tillsammans blir detta cirka 400 000 barn och unga. I rapporten hävdas att andelen sannolikt inte har överskattats. I den statliga så kallade Missbruksutredningen (*SOU 2011:35*) gjordes bedömningen att ungefär en miljon svenskar uppfyllde kriterierna för riskabelt drickande.

Fördjupad analys

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning har haft i uppdrag att göra fördjupade analyser av data som samlats in vid en kartläggning av föräldrar inom missbruks- och beroendevård i Sverige, gjord av Sveriges kommuner och länsting. Resultatet redovisades under 2014 i tre rapporter.

Håkan Leifman, direktör för CAN, finns det problem med Folkhälsoinstitutets tidigare siffra på 385 000 barn?

– Siffran 385 000 inkluderar allt från riskbruk till missbruk och beroende. Siffran är inget problem i sig, bara man är medveten om definitionen. Det är heller inte lika fastställt att alla dessa barn far illa.

Finns det problem även med den siffran som ni på CAN har kommit fram till?

– Ja, det finns problem med 100 000. Vi säger att det är en minimisiffra vilket är ganska så defensivt. Men vi kan inte på basis av rådande data ge en mer precis skattning.

Flesta inte i kontakt med vården

I CAN:s rapport "Föräldrar i missbruks- och beroendevård och deras barn" påpekar således forskarna själva att en stor del av de som har ett missbruk eller beroende inte är i kontakt med vården, och deras missbruk eller beroende finns inte heller i Socialstyrelsens patientregister. Forskarna skriver: "Siffran [100 000 barn, reds anm] kan-ske bättre speglar antalet barn till föräldrar i missbruks- och beroendevård än antalet barn till föräldrar med missbruk eller beroende."

Varför är det viktigt att dra en gräns mellan de högkonsumerande riskbrukarna och de som uppfyller vissa diagnostiska kriterier för missbruk/beroende? Spelar denna gränsdragning någon roll för barnen?

– Det spelar säkert ingen direkt roll för barnen, men det är en skillnad om man är beroende eller endast riskkonsument.

Föräldrar med beroendeproblematik har säkert en större problematik med sitt drickande än riskdrickare (ej beroende). Så, ja det är viktigt att veta hur många som lever i familjer med beroende (och missbruk).

Frågan är ju då varför siffrorna i sig är viktiga?

– Siffror är viktiga eftersom detta till delar sätter dagordningen. Är problemen små blir resurserna därefter och vice versa. ■



Bild: Jimmie Hjärtström

Håkan Leifman

CAN:s RAPPORTER

- Föräldrar i missbruks- och beroendevård och deras barn – en genomgång av SKL:s kartläggning hösten 2012 och en skattning av antal berörda barn, rapport nr 141.
 - Barn till föräldrar i missbruks- och beroendevård – en kartläggning av hur de mår och vilka som får stöd, rapport 143.
 - Föräldrar i missbruks- och beroendevård – en kartläggning av hur deras föräldraskap fungerar, rapport 147.
- Rapporterna finns att köpa eller ladda ner på www.can.se.

Få barn som får stöd hur vi än räknar

Vilka behov finns av forskning kring barn som växer upp i missbruksmiljö och vad betyder forskningens resultat för dem som möter barnen i praktiken? Vi bad Berth Andersson Hagel, adjunkt vid Institutet för kunskaps- och metodutveckling inom ungdoms- och missbruksvården vid Linnéuniversitetet i Växjö, att resonera lite kring detta.

Att ”växa upp i missbruksmiljö” är inte något exakt definierat begrepp. Olika forskare har använt olika sätt att räkna och kommit fram till olika slutsatser. En snävare definition, som ”barn till föräldrar som finns inom missbruks- eller beroendevård”, ger ett lägre antal än ”barn till föräldrar med riskabla alkohol-/narkotikavanor”.

En snävare definition innebär att vi kan vara mer säkra på att de faktiskt far illa på grund av föräldrarnas drickande/drogande; å andra sidan riskerar vi att missa ett antal barn som faktiskt har det besvärligt. Hur vi än räknar är det bara en minoritet av dessa barn som får stöd.

Problemet med Folkhälsoinstitutets studie från 2008 är främst att de har använt begreppet riskbruk, vilket innebär att bar-

nens problemnivå kan vara låg. Det är således inte säkert att de cirka 400 000 barn som studien anger, har svårigheter som kräver insatser från samhället. Men om detta vet vi faktiskt ganska lite. Ett problem med CAN:s studie ”Barn i familjer med alkohol- och narkotikaproblem” (2014) är generaliserbarheten. Hur representativa är data från föräldrar i missbruks- och beroendevård för alla personer med dessa problem? Missbruksutredningen 2011 gjorde bedömningen att vården nådde ungefär 20 procent av alla med missbruk/beroende. Om det stämmer begränsas generaliserbarheten i CAN:s studie avsevärt.

Saknar kunskap

Är det viktigt att fastställa en bestämd siffra, ett visst antal barn? Ur forskningssynpunkt är svaret tveklöst ja. Där är det viktigt att ha en tydlig definition av de begrepp som används och tydliga avgränsningar gällande undersökningens syften.

För den som mest är intresserad av hur dessa barn har det och hur man ska kunna ge dem stöd, är det viktigaste inte antalet i sig, utan om man kan koppla antalet



Olika barn, beroende på behov, kan behöva olika sorters stödinsats, menar Berth Andersson Hagel.

barn till vissa insatser. Och just detta är i dag inte möjligt. Vi saknar tillräcklig kunskap om vilken nivå av missbruksrelaterade problem som en förälder ska ha för att det ska påverka barnen.

Behov av olika stöd

Det är troligt att barn till föräldrar som finns i missbruks- och beroendevården har en svårare situation än barn till föräldrar med enbart riskabla vanor. Vissa barn kan ha en så svår livssituation att den insats som krävs är ett omhändertagande. Andra behöver inte så genomgripande insatser, utan kanske stödgrupp eller stödsamtal. Men många – med all säkerhet betydligt fler än 100 000 barn – behöver stöd i skolan, konstruktiv fritidsverksamhet, kontakter med jämnåriga och vuxna utan problem. Vi kan med hög säkerhet säga att inte ens de barn som har uttalade problem i dag nås av stöd i till-

räcklig omfattning och av det slag som skulle behövas.

Vi behöver således veta mer om hur barn i missbruksmiljöer drabbas, inom hela det spektrum som problematiken sannolikt utgör. Likaså bör forskning och utveckling riktas mot att utveckla och utvärdera olika insatser för barnen inom detta spektrum.

Det är rimligt att ge olika sorters stödinsatser – och kombinationer av insatser – till olika barn, beroende på behov. Sådana insatser behöver utvecklas och utvärderas. När det gäller de flesta typer av insatser från samhället ställer vi krav på att de ska ha visad effekt. Vi bör inte lägga ribban på en annan nivå än så, när det gäller våra barn.

**Berth
Andersson
Hagel**



Bild: Privat



Många stödverksamheter använder sig flitigt av media för att visa att de finns. Facebook är en kanal för att sprida information.

Medberoende i strålkastarljuset

Vilken roll spelar medial uppmärksamhet kring frågor om barn och beroende? Blir det fler deltagare i stödgrupperna när ämnena syns i tv, tidningar och sociala medier? Har det andra effekter? Frågan ställdes till några stödverksamheter i landet.

Hösten 2014 riktades det mediala strålkastarljuset mot de anhöriga till dem som är beroende av alkohol eller andra droger, i och med tv-serien Djävulsdansen. I samband med tv-serien tog även flera rikstäckande tidningar, radio och lokaltidningar upp ämnet, och programserien fick ett enormt gensvar.

På Sputnik i Örebro och Ersta Vändpunkten i Stockholm tycker man att trycket ökade markant tack vare den mediala uppmärksamheten. Båda verksamheterna erbjuder även vuxengrupper och

Sputnik berättar: "Det var fler vuxna än vanligt som kontaktade oss. Resultatet blev två vuxengrupper som vi kör just nu."

Kontakt med lokal media

Flera stödverksamheter berättar att de själva, och annan verksamhet som jobbar med vuxna medberoende, passade på att ha föreläsningar och liknande i samband med att Djävulsdansen sändes. Dessa drog fulla hus, och många påpekar att det bland annat var tydligt att fler än vanligt talade om barn och medberoende, och hur dessa barn kan bemötas i exempelvis skolan.

Tv har en speciell genomslagskraft, konstaterar en gruppledare. Genom att själva kontakta lokala medier under tiden som serien sändes fick de möjlighet att berätta om sin grupptverksamhet. Att

kontakta media är något som bland annat stödgrupperna i Söderhamn ofta gör, bland annat i samband med föreläsningar, kampanjer och liknande. De skriver även egna texter på sin hemsida som de sprider via Facebook: "Inför julen gjorde vi ett eget reportage som fick över 2 000 visningar". Flera grupp- ledare säger att de tror att det generellt sett alltid spelar roll för antalet deltagare i grupperna, om man syns i media eller inte.

I just Söderhamn fick Djävuls- dansen extra stor uppmärksam- het, eftersom en av deltagarna i programmet, Simon, bor i kommunen. Gruppledarna i kommunen berättar att han har blivit något av en förebild för barn som kan känna igen sig i hans problematik med en föräld- er som dricker för mycket. "Jag tror att det behövdes en manlig yngre förebild för att nå de tuffa killarna som spelar hockey" [vil- ket Simon också gör], påpekar en stödgruppsledare som även berättar att flera skolor haft tema kring programmet. Simon kom- mer även att vara hjälpledare i en av barngrupperna i Söderhamn.

"Sådde ett frö"

Några stödverksamheter tyck- er inte att de har märkt något speciellt i och med den mediala uppmärksamheten under hösten, åtminstone inte i form av fler kontakter eller fler deltagare i grupper. Men de tror ändå att det spelar roll: "Jag tror absolut

att det sådde ett frö och att det hjälpte mycket kring acceptansen för denna problematik", menar en ledare. "Att det förs en diskus- sion i ämnet är överhuvudtaget bra", påpekar en annan. "Det är viktigt att avdramatisera vår verksamhet framförallt för för- äldrarna. Att de förstår att vi vill hjälpa till, inte stjälpa dem".

En stödgruppsledare i Sundsvall drar slutsatsen att det bara är en bråkdel av de som behöver, som verkligen deltar i stödgrupper. Det är mycket som ska stämma för att ett barn ska komma iväg till en grupp; föräld- rarna ska vara motiverade, barnet ska vilja och kunna. Men medial uppmärksamhet, kampanjer och liknande har ändå ett stort värde: "Den indirekta uppmärksamhe- ten i barn- och ungdomsprogram, sociala medier med mera blir så viktig, för denna mycket stora grupp. Det finns alltid någon som tar till sig budskapet". ■

DJÄVULSDANSEN BLIR BOK

Djävulsdansen är en dokumentär- serie i SVT om medberoende, där programledarna Sanna Lundell och Ann Söderlund visar på problematiken med att leva nära en missbrukare. De tre avsnitten visades hösten 2014.

Ann Söderlund och Sanna Lundell skriver även på en bok med namn Djävulsdansen, som planeras utkomma i maj 2015. Förlag Bladh by Bladh.

Tystnaden är fel väg att gå

JAG VÄXTE UPP på 1980-talet. Visst hade synen på barn kommit långt redan då, Sverige var först i världen med att förbjuda barnaga, vi hade sedan länge en human och fri skola, och man tyckte inte längre att barn var små versioner av vuxna som skulle niga och bocka, lyda och hålla tyst. Men merparten av alla vuxna trodde fortfarande på fullt allvar att barn måste bäst av att inte veta så mycket.

Speciellt inte om sorgliga saker. Om mörker, sjukdom, missbruk, psykisk ohälsa, konflikter och problem. Det fanns någon slags förhärskande inställning att barn måste bäst av att vistas i en värld av pastellig, fluffig bomull, glass, My Little Pony-hästar och Astrid Lindgren-sagor. När vuxna betedde sig skrämmande eller märkligt så pratade man aldrig om varför. De vuxna körde strutsvarianten och hoppades att barnen liksom skulle ha missat den horribla, skrämmande stämning som sprider sig i en familj som då och då så totalt präglas av en förälders beroende.

Den här inte-prata-om-det-inställningen var kanske det jag

mådde allra sämst av. Det gjorde att de trauman jag upplevde som barn inte blev begripliga för mig förrän jag blev vuxen. Jag fick som barn aldrig svaret på frågan varför. Varför de vuxna plötsligt blev så förändrade. Varför ljuset plötsligt överskuggades av nattsvart mörker i vårt hem.

Enligt barnets logik letade jag förklaringar hos mig själv. Jag fantiserade om hur jag skulle kunna förändra mig för att alla skulle vara glada i stället. Jag försökte göra mig ickebesvärlig. Jag försökte smälta in i tapeten. Försökte hålla mig undan för att utesluta att jag var den som ställde till det och drog ner rullgardinen.

Jag var också alltid beredd, alltid redo för kaos. Det var nästan värst i de lugna perioderna när allt var bra, eftersom jag hade förstått att de alltid följdes av en katastrof. Av veckor av mörker. Jag vilade liksom aldrig. Kände mig sällan helt trygg. Och det var normalt för mig. Jag trodde att livet skulle se ut så här. För så fungerar barn. Ursprungsfamiljen skapar normen för hur livet ska se ut. Det är först långt senare som vi kan börja ifrågasätta den normen och välja att göra annorlunda.

Att tystnaden är fel väg att gå är jag fullständigt övertygad om. Barn vill ha raka, konkreta besked. Raka, tydliga svar. De behöver få hjälp att begripliggöra vad de är med om för att lindra de negativa konsekvenserna av beroendesjukdomarna. De behöver veta att beroende är en sjukdom. Att mamma eller pappa inte är onda sluskar som väljer att bete sig galet och oansvarigt, utan att det är drogerna eller alkoholen som gör så med deras hjärnor. Barn behöver veta att det inte är deras fel. Att det inte är någons fel. Att mamma eller pappa kan få hjälp och bli friska men att

det kanske dröjer ett tag. Barn behöver höra att de är älskade trots att deras föräldrar periodvis brister i sitt föräldrauppdrag. De behöver höra att det finns en lösning. Med facit på hand vet jag att det faktiskt inte finns några ämnen som är för mörka att tala med ett barn om. Våga prata om det. Våga fråga. Våga stå kvar och lyssna utan att skambelägga och värdera.

Sanna Lundell

Journalist, bloggare och en av programledarna för SVT:s serie Djävulsdansen, om medberoende.

Bild: Kia Lefwander





Bild: www.mickegunnarsson.com #figurer

Vårdpersonal lär sig om stöd via webben

Lagom till att den så kallade Lex Therese fyller fem år, lanseras en webbaserad utbildning så att fler som jobbar inom vården ska få kännedom om vilka rättigheter barn som anhöriga har. Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka, står bakom satsningen.

Paragraf 2 g i hälso- och sjukvårdslagen säger att alla som behandlar

vuxna med missbruksproblem, psykisk sjukdom eller allvarlig fysisk sjukdom är skyldiga att ta reda på om det finns barn i familjen och se till att de får information, råd och stöd.

”Landet är stort. Vi måste få en ökad kännedom om lagen och hur vi ska tolka bestämmelsen om att barns behov av information, råd och stöd ska

beaktas inom vården.” Så motiverar projektledaren Åsa Porath den nya utbildningen, i en artikel på Nka:s hemsida.

Utbildningen är upplagd i två steg, där det första görs på egen hand vid datorn. Här kan man hantera olika situationer och även ta del av andra deltagares tankar och erfarenheter. Den andra delen består av att utveckla sitt eget arbetssätt i ett möte med sina kollegor.

Åsa Porath menar att vården behöver lära sig att tänka i ett barn- och

familjeperspektiv: ”Vi måste lära oss att alltid fråga om patienten har minderåriga barn. Det är också viktigt med behovsinventering och dokumentation. Vi behöver samverka internt och tillsammans med kommuner och andra som kommer i kontakt med barn som anhöriga. Ansvaret ligger på oss inom hälso- och sjukvården. De barn som kommunerna inte känner till kan de inte hjälpa.” □

Webbutbildningen finns tillgänglig via Nka:s hemsida www.anhoriga.se

Risk för eget missbruk om förälder dör

Missbruk av alkohol och andra droger kan i värsta fall leda till döden, bland annat på grund av självmord eller kopplat till våld. Förutom att leva med en vuxens missbruk, finns det alltså barn som dessutom får uppleva att föräldern plötsligt dör. Enligt en kartläggning som Socialstyrelsen låtit göra saknas det till stor del strukturer och rutiner för stöd till barn när en förälder plötsligt avlider, hos räddningstjänst, polis, ambulans, akutsjukvård, primärvård, socialtjänst med flera.

Att leva med missbruk är i sig en riskfaktor för att få egna problem senare i livet. Bland 30-35-åringar

som mist en förälder när de var barn, var det fem gånger vanligare än hos andra, att de själva fått vård för alkohol- och/eller narkotikamissbruk. Den uppföljande studien visar även att risken för självmordsförsök och sjukhusvård med psykiatrisk diagnos var tre- till fyrfaldigt ökad. Mer än dubbelt så många hade själva avlidit jämfört med övriga.

Socialstyrelsen arbetar på regeringens uppdrag tillsammans med Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) för att stärka stödet till barn som mister en förälder genom dödsfall. □

Källa: www.anhoriga.se/barnsomanhoriga



Vuxna är viktiga för ungdomar

Samhället bör skapa fler utrymmen där de kan umgås och träffa andra vuxna. Det tycker samtliga ungdomar i en undersökning bland 13–17-åringar. De ungdomar som har en organiserad fritidsaktivitet uttrycker starkt hur viktig den är för dem. De säger att de inte vet vad de skulle ta sig till om den försvann.

Undersökningen har gjorts av Lärarnas Riksförbund och den ideella organisationen Mentor Sverige och består även av en enkät bland cirka 1000 lärare. En stor majoritet av lärarna menar att det mycket ofta eller ofta händer att de upplever att en elev behöver stöd, men som de i sin roll som lärare inte kunnat ge. Av lärarna är det 84 procent som känner att de i liten eller mycket liten utsträckning har tid att ta hand om de elevs sociala kontakterna på ett tillfredsställande sätt. Ungdomarna själva menar att de får stöd i skolan, men att det inte är tillräckligt.

Lärarnas Riksförbund konstaterar att undersökningen visar hur viktigt lärarnas sociala uppdrag är, men att det finns en gräns för hur mycket en lärare kan göra i och utanför klassrummet. De menar också att det är ett stort problem att allt fler mötesplatser, som ungdomsgårdar, läggs ner. □

”Kompis, kurator eller kunskapsförmedlare”, Lärarnas riksförbund. ”Hur unga resonerar om framtiden och om vikten av att ha fler vuxna omkring sig”, Mentors ungdomsrapport





Vad gör kommunerna för barn som växer upp med missbruk/beroende?

(Uppgifter gällande verksamhetsåret 2014)

Sammanfattning

De flesta barn som växer upp med en vuxen med missbruks-/beroendeproblematik får ingen hjälp. Det visar den här undersökningen som IOGT-NTOs Juniorförbund, Junis, har gjort.

Den ökade alkoholkonsumtionen slår hårt mot barnen eftersom många av dem som har en riskabel alkoholkonsumtion är föräldrar.

Stödgrupper och annan riktad stödverksamhet kan ge barnen möjlighet att uppleva att de inte är ensamma samt bearbeta sina känslor och erfarenheter. Det ska inte spela någon roll var i landet man råkar bo för att kunna få stöd. Junis kräver att alla kommuner ska erbjuda stödverksamhet på ett sådant sätt att den faktiskt når målgruppen.

213 av landets 290 kommuner svarade på enkäten.

Resultatet från 2015 års enkät visar bland annat:

- 90 procent av de kommuner som svarade (191 av 213) uppgav att de hänvisar till någon typ av stödverksamhet.
- 10 procent av de kommuner som svarade (22 av 213) uppgav att de inte hänvisar till någon stödverksamhet alls för dessa barn.
- 5 procent av kommunerna har angett att de har stödverksamhet men inga barn i verksamheten.
- Den vanligaste stödformen som erbjuds är stödgrupper.
- Ökad samverkan mellan kommunala instanser anses vara den viktigaste åtgärden för att kunna utveckla stödet.

Bakgrund

Olika forskningsstudier visar på olika antal barn som lever i familjer med missbruks-/beroendeproblematik. Dessa studier har skilda syften och beräkningsgrunder. Utifrån studierna kan vi hävda att omkring 100 000 barn har någon förälder som är aktuell inom missbruks-/beroendevård (*Leifman mfl, 2014; Hjern mfl 2013*). Totalt beräknas

400 000 barn leva i familj med riskabelt bruk av alkohol och/eller andra droger (*Ljungdahl, 2008*).

De här barnen kan ha problematik av flera olika slag; såväl fysisk som psykisk ohälsa, sociala problem och svårigheter i skolan. Det finns även barn som inte visar uppenbara egna problem, men som likväl kan behöva stöd. Vilken typ av stöd som är mest effektiv är fortfarande oklart. Dock tyder forskningen på att givna stödinsatser har effekt (*Lindstein, 1997; Larm, 2012*). Vilket stöd som har betydelse diskuteras inte i denna rapport.

Syfte

I denna rapport fokuseras på frågor om det stöd som finns inom landets kommuner och om detta är i paritet med behovet. Erbjuds stöd och i så fall vad? Hur många barn deltar? Hur kan verksamheten utvecklas?

Metod

Varje år sedan 2004 har Junis skickat en enkät till landets 290 kommuner. Fram till och med år 2013 ställde vi frågor som fokuserade på om det finns specifika stödgrupper för de barn som växer upp med missbruk och hur många som nås av dessa grupper. Från och med förra årets enkät (se Junis rapport *Gör skillnad! 2014*) har vi tagit ett bredare grepp och frågat om all typ av stödverksamhet riktad till denna målgrupp, med möjlighet att specificera vilket stöd som erbjuds. Liksom tidigare år har vi frågat hur många barn som deltar i verksamheten, i vems regi verksamheten bedrivs, hur man hittar de barn som behöver stöd och hur information om verksamheten sprids. En ny frågeställning sedan förra året är också vilka åtgärder som kommunerna anser vara viktigast för att utveckla stödet till barn i familjer med missbruksproblematik. Svaren i årets rapport gäller verksamhet under 2014.

Årets enkät har varit möjlig att fylla i både via ett formulär på webben och på papper.

De kommuner som inte hade svarat inom angiven tid har fått tre påminnelser. I årets undersökning har vi tagit hänsyn till svar som inkommit till och med 25 februari 2015.

Vid vissa frågor har utrymme lämnats för egna kommentarer och mer omfattande och förklarande beskrivningar av verksamheten. Kommentarererna har varit underlag för analysen av enkäten, men redovisas inte fullständigt i denna rapport.

Svarsfrekvens

Årets svarsfrekvens är 73 procent, vilket innebär att 213 av landets 290 kommuner har svarat. Svarsfrekvensen tidigare år har varierat mellan 70 procent (2007) och 90 procent (2008).

Enkätens resultat

En detaljerad tabell där kommunernas rangordning av alternativen i vissa frågor redovisas, går att se på www.junis.org/rapport.

Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?

Någon typ av stödverksamhet kan erbjudas av 191 kommuner (av totalt 213 svarande). Detta innebär att 90 procent av dem som har svarat på enkäten kan erbjuda stödverksamhet i någon form.

22 kommuner, motsvarande 10 procent av dem som svarat, erbjuder inte något stöd för dessa barn.

127 kommuner bedriver stödverksamhet endast i den egna kommunens regi. 22 kommuner svarar att stödverksamheten sker i både den egna kommunens och en annan kommuns regi. Sex kommuner erbjuder endast stödverksamhet som bedrivs av en ideell organisation. Totalt är det 28 kommuner som anger att de samarbetar med ideella organisationer kring stödverksamhet. Sex kommuner erbjuder stödverksamhet i ett privat företags regi, i kombination med kommun eller ideell organisation. En kommun svarar att de hänvisar till stödverksamhet i den egna såväl som i annan kommun, privat företag och ideell organisation.

Vilken typ av stödverksamhet erbjöds under 2014 till barn och unga i familj med missbruksproblem?

[DIAGRAM 1, SIDAN 39]

I enkäten har kommunerna kunnat välja mellan följande alternativ: stödgrupp för barn/unga, stödsamtal, kontaktfamilj/person, familjegrupp, verksamhet inom elevhälsan samt läger för målgruppen. Om kommunen hänvisar till mer än en verksamhet har de uppmanats att rangordna de tre vanligaste. Majoriteten av kommunerna hänvisar till flera typer av stöd. Nio kommuner har rangordnat flera alternativ på plats ett.

Av samtliga kommuner som har svarat på enkäten, kan stödgrupp erbjudas i 78 procent av kommunerna. Stödgrupp är därmed det mest förekommande alternativet.

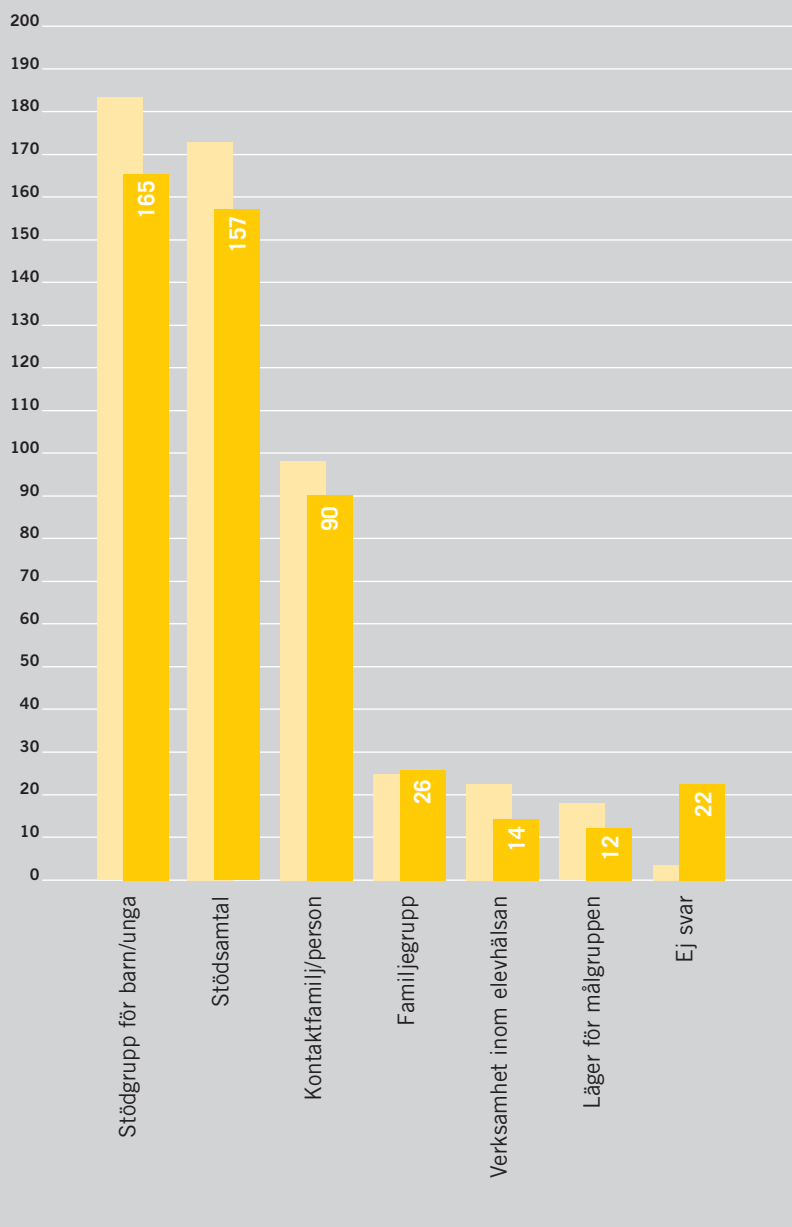
Stödsamtal är den näst vanligaste typen av stöd och på tredje plats kommer kontaktfamilj/person. Därefter anges familjegrupp verksamhet inom elevhälsan och läger för målgruppen. (Se diagram 1).

Fram till år 2013 har Junis enkät enbart frågat om stödgrupper. I 2013 års rapport fick vi svaret att 203 (av 236 svarande) kommuner kan erbjuda stödgrupper. Trots att vi numera även frågar om flera andra typer av stödverksamheten så är det tydligt att just stödgrupper fortsätter att vara den viktigaste stödform som kommunen hänvisar till.

DIAGRAM 1

Vilken typ av stödverksamhet erbjöds under 2014 till barn och unga i familj med missbruksproblem? (Fler svar möjliga.)

2014 2015



Ungefär hur många barn har deltagit i stödverksamheten under 2014?

Mellan åren 2004 och 2013 frågade vi om hur många barn som deltog i stödgrupper. Som en jämförelse fick vi år 2012 svaret att 2 152 barn deltog i grupper, och år 2013 var antalet cirka 2 000 barn.

Förra året breddade vi frågeställningen genom att även innefatta läger, insatser inom elevhälsan, enskilda stödsamtal och liknande som vänder sig till målgruppen. 2014 visade svaren från kommunerna att 2 800 barn hade deltagit i någon form av stödverksamhet.

Även i år gäller frågan den totala stödverksamheten, med andra ord inte enbart stödgrupper. Om vi räknar samman de svar som inkommit, har 4 955 deltagit i stödverksamhet. Vi återkommer till denna markanta ökning under rubriken Diskussion.

Hur får ni kontakt med de barn som vill/behöver delta i stödverksamhet?

[DIAGRAM 2, SIDAN 41]

I år, liksom tre tidigare år, har vi frågat om hur man får kontakt med de barn som behöver stöd. Vi bad även kommunerna att rangordna upp till fem av de vanligaste sätten att nå barnen. 180 kommuner har svarat på denna fråga.

I år har det vanligaste svaret varit att man får kontakt med barnen via socialtjänstens verksamhet för barn. Därefter kommer alternativet ”via skolan”. Svaret ”skolan” rymmer med stor sannolikhet förutom lärare även skolsköterskor, kuratorer och annan skolpersonal samt kontakter direkt med eleverna. Tredje vanligaste kontaktvägen är socialtjänstens verksamhet för vuxna, därefter genom att enskilda vuxna söker kontakt för barnens räkning. (Se diagram 2).

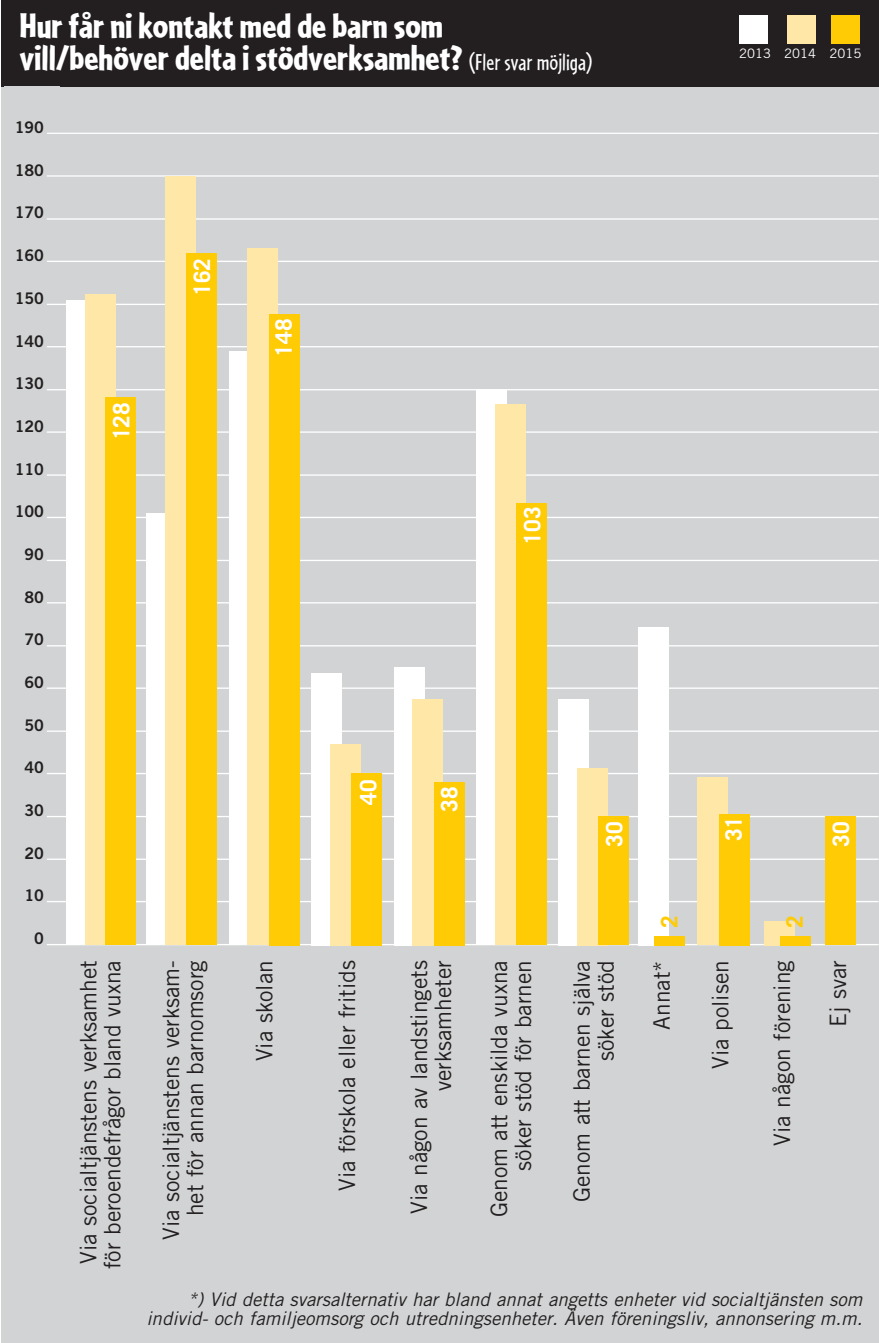
Dessa svar följer samma mönster som de tidigare år då vi frågat om detta.

Det är tydligt att det främst är via enheter och verksamhet inom kommunernas socialtjänst som barnen kommer i kontakt med stödverksamhet, och därefter en annan kommunal verksamhet; skolan. Däremot är det fortfarande förhållandevis få som får kontakt med stödverksamhet via landstinget eller polisen. Två kommuner har svarat att de kommer i kontakt med barnen via någon förening.

Hur sprider ni i er kommun information om den stödverksamhet som finns att tillgå?

Denna fråga gav utrymme för fria svar om hur informationen sprids. Antalet sätt att nå ut med information är imponerande många. Hemsidor, ofta kommunens egen, skriftlig information i form av foldrar, visitkort och affischer är vanligt. Ofta vänder sig informa-

DIAGRAM 2





Det är viktigt att inte
behöva känna sig ensam.

tionen till personer som jobbar med eller på annat sätt möter barn och unga. De som jobbar med vuxna med missbruk inom socialtjänst och beroendevård är också en viktig målgrupp. ”Info till strategiskt placerade handläggare/annan kommunal personal”, skriver en kommun. Kommunernas intranät anges ofta som en kanal för att sprida information.

Fysiska möten med människor tycks vara en viktig väg att sprida information och kunskap om stödverksamhet. Många kommuner beskriver olika typer av nätverk och kontaktpersoner som man exempelvis bjuder in till speciella föreläsningar, filmvisning, frukostträffar och liknande för personal som träffar barn och ungdomar. En kommun berättar om ”mingelträffar med skolpersonal och socialtjänstpersonal en gång/år”.

Både BUP (barn- och ungdomspsykiatri) och vuxenpsykiatri tas upp som viktiga samverkanspartners.

Barn och ungdomar tillbringar en stor del av sin vardag i förskola, grundskola och gymnasium. Att på olika sätt nå barn och ungdomar den vägen är något som många kommuner jobbar med. Dels via information till lärare, elevhälsa och andra vuxna, dels genom att nå eleverna direkt. Många tar upp att det finns foldrar och affischer om stödverksamheten i skolorna. Ett par kommuner nämner filmvisning med efterföljande diskussioner, och någon kommun har funnits på plats med bokbord på skolor.

Informationen vänder sig även till allmänheten via exempelvis annonsering och artiklar/inslag i lokaltidningar, radio och tv. Servicekontor, familjecentraler, bibliotek samt föreningar är andra vägar som många kommuner använder sig av.

Östersunds kommun tar upp något som säkerligen gäller för de flesta kommuner med väl fungerande stödverksamhet; hur mycket det betyder att de som har deltagit i stödgrupper själva förmedlar vad det gav: "Framför allt sprider våra nöjda barn, ungdomar och föräldrar att Fjärilen finns!"

Många kommuner beskriver ett omfattande informations- och nätverksarbete. Även om detta inte alltid resulterar i en markant ökning av antalet barn och unga som deltar i stödverksamhet är det troligt att denna insats höjer kunskapen och medvetenheten kring situationen för barn som lever med missbruk. Ju fler som har denna kunskap, desto lättare kommer det i slutänden bli för barnen att bli sedda. Barnen märker också att det går att prata om problemet och kan förhoppningsvis känna sig lite mindre ensamma, vilket i sig är av stor betydelse.

Vilka tre åtgärder anser du är viktigast för att utveckla stödet till barn och unga i familjer med missbruksproblem?

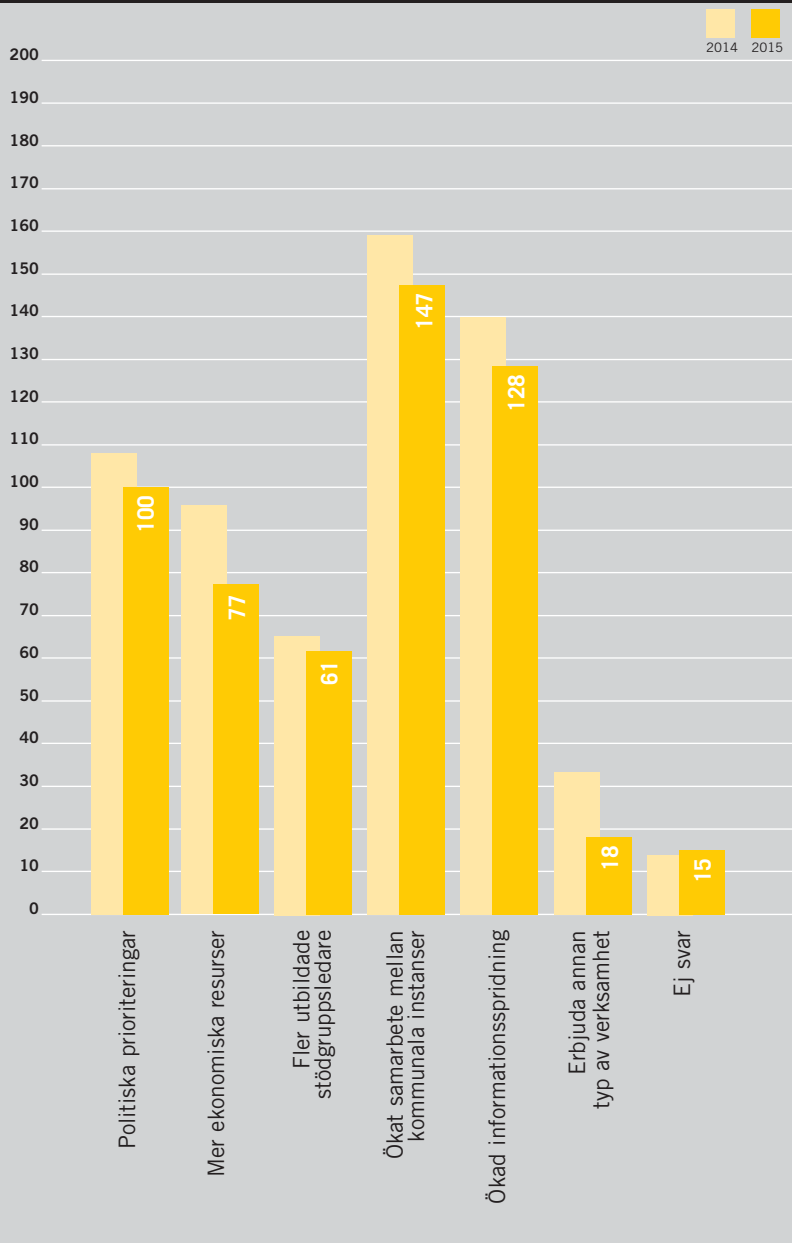
[DIAGRAM 3, SIDAN 44]

I förra årets enkät frågade vi för första gången vilka åtgärder som anses vara viktigast för att utveckla stödet till de barn som ingår i målgruppen. De som svarade ombads att rangordna de tre viktigaste åtgärderna.

Det svarsalternativ som flest kommunala handläggare valde som högsta prioritet, och som totalt ansågs vara en av de tre viktigaste åtgärderna var "Ökat samarbete mellan kommunala instanser". Detta alternativ angav 147 kommunala handläggare som viktigt. Därefter följde "Ökad informationsspridning" (128 kommuner) och "Politiska prioriteringar" (100 kommuner). Ökade ekonomiska resurser kom först på

DIAGRAM 3

Vilka tre åtgärder anser du är viktigast för att utveckla stödet till barn och unga i familjer med missbruksproblem? (Fler svar möjliga.)



fjärde plats, följt av fler utbildade stödgruppsledare. (Se diagram 3).

Någon påpekar vikten av en allmän kunskapshöjning i hela samhället när det gäller vilka konsekvenser det får för barn att vara med vuxna som har ett beroende.

Några handläggare tycker att det behövs mer samverkan mellan kommunerna, bland annat för att många mindre kommuner har ett litet underlag. I en kommun kunde ett återupptagande av en i flera år välfungerande verksamhet leda till att fler barn fick stöd, menar den som svarat: "På grund av avsaknad av medel, samt bristande politiska mål och satsningar, ligger denna för närvarande nere."

En handläggare efterlyser nytänkande för att kunna nå fler: "Stödgrupper är bra men når en förfärande liten del av målgruppen. Typ UMO på nätet fast med inriktning på denna grupps problem." (UMO=Ungdomsmottagningen, www.umo.se)

Det verkar i första hand finnas behov av samarbete och samordning, inom kommunerna men även med andra aktörer. När samverkan sker förenklas informationsspridningen och kontakter skapas, vilket förenklar alla insatser för barnen. Politiska prioriteringar innebära att det även tillförs ekonomiska resurser, men det kan också innebära att skapa rutiner och forum för personer att mötas, samt att stödverksamheten och situationen för barn som lever med missbruks-/beroende-problematik tar plats i den politiska debatten.

Diskussion

I svaren på Junis enkät finns ett visst mått av osäkerhet, främst när det gäller frågan om antalet barn som deltar i stödverksamhet. Osäkerheten kan bero på vem som är aktör för verksamheten och vem som har besvarat enkäten men även på olika rutiner för dokumentation av stödverksamheten och även tolkning av vad begreppet stödverksamhet innefattar.

Osäkrast är svaren då det är andra aktörer än kommunen som driver stödverksamheten. Ett svar lyder: "Verksamheten har ingen rapportering till kommunen varför vi inte har uppgifter om antalet." Det är inte konstigt i sig att föreningar och företag inte rapporterar till kommunen, men barn som far illa av missbruk borde likväl vara ett ansvar för kommunen, och en något större kunskap om utomstående aktörers stödverksamhet vore kanske önskvärd. Å andra sidan märks en osäkerhet i svaren även hos vissa kommuner som bedriver verksamheten i egen kommunal regi.

Vid en genomgång av svaren är det slående att det tycks finnas rejält stora skillnader i hur och om man dokumenterar deltagande i stödgrupper/stödverksamhet. Att det är svårt att ange hur många som har deltagit i en bred stödverksamhet, med allt från stödgrupper

till läger är lätt att förstå. Men även där svaren enbart innefattar stödgrupper finns det ofta en osäkerhet. I vissa fall beror detta på att det finns gemensamma stödgrupper för barn från familjer med flera sorters problematik (exempelvis beroende och psykisk ohälsa), eller att man låter barnen fortsätta flera terminer i en stödgrupp, vilket gör det svårare att svara på frågan. Detta är ingenting märkligt.

Men flera svar tyder på en osäkerhet av ett annat slag: "Har ingen statistik tillgänglig", "Registreras ej, är öppenvård", "Uppskattad siffror, ingen statistik förs", "Vet ej antal – kan ej utläsa ur verksamhetssystem", "Kan inte ange då det är frivilligt" och så vidare.

Dessa svar väcker en del frågor. Det faktum att andra kommuner anger väldigt tydliga svar på hur många barn som deltagit i stödverksamhet (åtminstone stödgrupper) visar att det är möjligt att kunna redovisa ungefär hur många barn som deltar. Frågan är då om osäkerheten beror på att landets kommuner har olika rutiner när det gäller exempelvis journalförande och syn på vad anonymiteten innebär? Görs det ingen dokumentation av verksamheten i vissa kommuner, medan andra ändå för statistik över verksamheten? Eller handlar det om vem som har svarat på enkäten? Om det är personer som själva leder stödgrupper som har svarat på hela eller delar av enkäten, är troligtvis sannolikheten högre att svaret på antalet barn i stödverksamhet stämmer mer med verkligheten. Om de som ansvarar för stödgrupper och liknande inte har tillfrågats kan det göra att osäkerheten blir större. Om detta är ett tecken på tidsbrist eller ett bristande engagemang för att ge korrekta enkätsvar eller om det beror på okunskap eller något annat för själva stödverksamheten i sig lämnar vi över till läsarens egen analys.

Stora skillnader mellan åren

Av kommentarerna till svaren att döma är det tydligt att det stora flertalet kommuner anger ett antal som motsvarar de barn som har deltagit i stödgrupper. Detta är den vanligaste formen för stödverksamhet för målgruppen, och är också en metod som kanske tydligast jobbar just med missbruks-/beroendeproblematik utifrån barnets perspektiv och behov. Vi är mycket medvetna om att siffrorna som angetts oftast är en uppskattning, men nivån som angetts har varit relativt lika de senaste åren.

I årets enkät är det några kommuner som har inkommit med svar där antalet barn som deltagit i stödverksamhet skiljer sig rejält från föregående år. Framförallt Göteborgs svar påverkar totalsumman för hela landet markant. Därför väljer vi att redovisa dessa, och även kommentarerna från dem som svarat på enkäten. Dessa kommuner har troligtvis gjort en vidare tolkning av vad "stödverksamhet"

innebär än de flesta andra kommuner, när de svarat på frågan.

- Jönköping: 100 barn. (2014: 30 barn). Kommentar: "Vår statistik kan inte riktigt särskilja de ärendena. Totalt möter vi barn i våld/missbruk c:a 150/år".
- Varberg: 100 barn. (2014: 55 barn) Kommentar: "Innefattar alla målgrupper på barn och tonår. Svårt att skilja ut då problematiken ofta är komplex. Som första anledning att komma till Barn och tonår för Bim-barn har minskat men vi kan se att det förekommer i många familjer".
- Älvkarleby: 100 barn. (2014: 30 barn). Kommentar: "Vi hänvisar alla barn och föräldrar där det förekommer eller misstänks förekomma missbruk till Nätverkshuset för stöd och därför är antalet inte möjligt att svara på ett tillförlitligt sätt. Siffran är ett "skott från höften."
- Stockholm: 430 barn (2014: 163 barn). Kommentar: "Avser barn som redovisats av de ideella organisationer som staden ger bidrag till. Antalet barn är sannolikt långt större men de som får stöd inom stadens egna verksamheter går inte att räkna då orsak till insats inte får anges. Dessutom är siffran osäker då barn och ungdomar kan vara anonyma och då vet man inte var de bor heller."
- Uppsala: 525 barn (Senaste uppgift 2012: 35 barn). Kommentar: "Siffran gäller kommunens gruppverksamhet för barn och unga med behov av socialt stöd, Trappan. Verksamheten gäller även barn till psykiskt sjuka, barn till föräldrar som skilt sig osv. Kan inte särskilja barn från missbruksfamiljer i den statistik jag har tillgång till (kräver djupare efterforskningar)."
- Göteborg: 1 800 barn. (2014: 100 barn). Kommentar: "Denna siffra gäller barn och unga med öppenvårdsinsatser och strukturerade öppenvårdsprogram."

Fler vägar att nå barnen

Landstinget borde vara en viktig kontaktväg till de barn som behöver stöd med tanke på den lagändring som började gälla 1 januari 2010, §2g HSL, och som ger barn som lever med missbruk ett starkare stöd från lagen. Syftet med den nya paragrafen är att tidigt fånga upp barn och unga som befinner sig i riskzonen.

Även om socialtjänst, skola och förskola självklart fortfarande är centrala när det gäller att komma i kontakt med de barn som behöver stöd, vore det intressant med fler initiativ som satsar på bredare samverkan utanför den kommunala verksamheten, exempelvis med ideell föreningsverksamhet. Att skapa samverkan och breda nätverk gynnar barnen, men det övergripande ansvaret för att barn och ungdomar kan erbjudas stöd måste likväl förbli ett kommunalt ansvar.

Slutsatser

Av landets totalt 290 kommuner har vi fått svaret att 190 kommuner hänvisar till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem. Av dem som har svarat är det 22 kommuner som inte hänvisar till någon stödverksamhet alls. 78 kommuner har inte svarat på vår enkät, och vi kan inte uttala oss om huruvida det finns stödverksamhet eller inte i dessa kommuner.

Trots att vi har breddat frågan till att inte enbart gälla specifika stödgrupper, utan även annan typ av stödverksamhet till målgruppen (exempelvis enskilda samtal), är det anmärkningsvärt att 22 kommuner inte hänvisar till någon stödverksamhet alls.

När Junis valde att bredda frågeställningen var vi beredda på en rejäl ökning av antalet barn som deltog i stödverksamhet. Förra året var summan 2 800 barn, vilket inte var någon anmärkningsvärd skillnad mot året innan, då vi enbart frågade om stödgrupper (2 000 barn). I år är totalsumman större (4 955 barn), men detta beror främst på ett fåtal kommuner som angett svar som väcker nya frågor.

Det är tydligt att landets kommuner har olika rutiner kring, och kanske även syn på, journalförande, anonymitet och dokumentation gällande de barn som deltar i stödgrupper och annan typ av stödverksamhet. Detta påverkar svaren i årets enkät, och uppmärksammar frågor av betydelse att gå vidare med.

Svaren från kommunerna visar även i år att det upplevs svårt att nå fram till de här barnen, oavsett hur stödet ser ut. Många kommuner jobbar aktivt med samverkan och informationsspridning, men efterfrågan av mer samverkan inte minst inom kommunernas egna instanser är stor.

Det kan konstateras att endast ett fåtal av de barn som behöver som får stöd i praktiken. Det borde finnas en potential för att utveckla fler och nya samverkansformer för att nå barnen och familjerna. Junis enkät bekräftar ännu en gång att det behovet är stort. ■

Referenser:

Hjern, Anders & Manhica,

Helio Adelino (2013)

Barn som anhöriga till patienter i vården – hur många är de? Kalmar & Stockholm:

Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka

Lindstein, Thomas (1997)

Unga vid Vändpunkten

Göteborg: Gothia

Larm, Peter (2012)

Internetbaserade stödgrupper för barn som växer upp i familjer med missbruk – Vad säger forskningen? Stockholm: CAN

Leifman, Håkan; Raininen,

Jonas & Sundelin, Mia (2014)

Föräldrar i missbruks- och beroendevård och deras barn Stockholm: CAN

Ljungdahl, Sofia (2008)

Barn i familjer med alkohol- och narkotikaproblem omfattning och analys Östersund: Statens Folkhälsoinstitut

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?		Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? ¹		Ungefär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Upplands Väsby kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	8	6
Valentuna kommun	Ja	Ja	Stödsamtal ¹	Stödgrupp	11	4
Österåkers kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	11	3
Värmdö kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	10	3
Järfälla kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	30	14
Ekerö kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	0	–
Huddinge kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	15	Ej svar
Botkyrka kommun	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	10	Ej svar
Salem kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	5	–
Haninge kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	28	15
Tyresö kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	3	10
Upplands-Bro kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	10
Nykvarns kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	20	4
Täby kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	0	3
Danderyds kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	4	9
Sollentuna kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	–	6	4
Stockholms stad	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	163	430 ²

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

2) Skiljer markant från tidigare enkätsvar. Se sid 46.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?		Vilken typ av stödverksamhet (i första hand) under året? ¹		Ungefär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Södertälje kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	40	–
Nacka kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	15
Sundbybergs stad	Ja	Ja	Stödsamtal ¹	Stödsamtal	3	10
Solna stad	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	2	2
Lidingö stad	Ja	Ja	Stödsamtal ¹	Stödgrupp	13	15
Vaxholms stad	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	–	–
Nortälje kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	–	12
Sigtuna kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	3
Nynäshamns kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal ¹	12	7
Håbo kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	35	–
Älvkarleby kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	30	100 ²
Knivsta kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Heby kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	–	–
Tierps kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	–	Ej svar
Uppsala kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	103	526 ²
Enköpings kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	4
Östhammars kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

2) Skiljer markant från tidigare enkätsvar. Se sid 46.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?		Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under året? ¹		Ungefär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Vingåkers kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	8
Gnesta kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Kontaktfamilj-/person	Ej svar	0
Nyköpings kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	88	63
Oxelösunds kommun	Ej svar	Nej	Ej svar	–	Ej svar	–
Flens kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	12	12
Katrineholms kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	20
Eskestuna kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	54	20
Strängnäs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	0	15
Trosa kommun	Nej	Ja	–	Stödsamtal	–	3
Ödestögs kommun	Ja	Ja	–	Stödsamtal	0	5
Ydre kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Kinda kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	26	20
Boxholms kommun	Ja	Ej svar	Kontaktfamilj/person	Ej svar	9	Ej svar
Åtvidabergs kommun	Ja	Ja	Stödsamtal ¹	Familjegrupp	12	24
Finspångs kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	10	8
Valdemarsviks kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	6	2
Linköpings kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	115	–

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junlis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under året? ¹			Ungedär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014
Norrköpings kommun	Ja	Ej svar		Stödgrupp	Ej svar		50	Ej svar
Söderköpings kommun	Ja	Ej svar		Stödgrupp	Ej svar		8	Ej svar
Motala kommun	Ja	Ej svar		Stödgrupp	Ej svar		15	Ej svar
Vadstena kommun	Ja	Ja		Stödsamtal	Stödsamtal		8	4
Mjölby kommun	Ja	Ej svar		Stödsamtal	Ej svar		6	Ej svar
Aneby kommun	Ja	Ja		Stödgrupp	Stödsamtal		2	2
Gnosjö kommun	Ja	Nej		Stödsamtal	–		3	–
Mullsjö kommun	Ja	Ja		Stödsamtal	Stödsamtal		–	2
Habo kommun	Ja	Ej svar		Stödsamtal	Ej svar		1	Ej svar
Gislaveds kommun	Ej svar	Ja		Ej svar	Stödsamtal		Ej svar	–
Vaggeryds kommun	Ja	Ja		Stödgrupp	Stödsamtal		3	–
Jönköpings kommun	Ja	Ja		Stödsamtal	Kontaktfamilj-/person		30	100 ²
Nässjö kommun	Ja	Ja		Stödsamtal	Stödgrupp		10	12
Värnamo kommun	Ej svar	Ej svar		Ej svar	Ej svar		Ej svar	Ej svar
Sävsjö kommun	Ja	Ja		Stödgrupp	Stödsamtal ¹		–	–
Vetlanda kommun	Ja	Ej svar		–	Ej svar		–	Ej svar
Eksjö kommun	Nej	Ja		–	Stödgrupp		–	0
Tranås kommun	Ja	Ja		Stödgrupp	Stödgrupp		10	20

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.

Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

2) Skiljer markant från tidigare enkät svar. Se sid 46.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under året? ¹			Ungdär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014
Uppvidinge kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	10	–	–
Lessebo kommun	Ja	Ja	Kontaktfamilj/person	Kontaktfamilj/person	0	–	–	–
Tingsryds kommun	Ja	Ej svar	Kontaktfamilj/person	Ej svar	1	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Alvesta kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	–	–	–	–
Älmhults kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	–	–	–	–
Markaryds kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	–	–	–	–
Växjö kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	12	13	13	13
Ljungby kommun	Ja	Ja	Stödsamtal ¹	Stödsamtal	10	15	15	15
Högsby kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	1	1	1	1
Torsås kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Mörbylånga kommun	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	10	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Hultsfreds kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	7	7	7	7
Mönsterås kommun	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	10	–	–	–
Emmaboda kommun	Nej	Nej	–	–	–	–	–	–
Kalmar kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	55	55	55	55
Nybro kommun	Nej	Ej svar	–	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Oskarshamns kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp ¹	Ej svar	0	Ej svar	Ej svar	Ej svar

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under året? ¹			Ungefär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014
Västerviks kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	–	–
Vimmerby kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	–	–	–
Borgholms kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	5	6	6
Gotlands kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	12	9	9
Olofströms kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	10	8	8
Karlskrona kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	4	4	4
Ronneby kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	0	0	0
Karlshamns kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	7	7	7
Sölvesborgs kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	5	Ej svar	Ej svar
Svalövs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	20	25	25
Staffanstorps kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	9	15	15
Buriövs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	7	10	10
Vellinge kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Östra Göinge kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	–	–
Örkelljunga kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	5	5
Bijuvs kommun	Ja	Ej svar	Stödsamtal ¹	Ej svar	Ej svar	20	Ej svar	Ej svar
Kävlinge kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	2	Ej svar	Ej svar

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?		Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? ¹		Ungefär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Lomma kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	0	Ej svar
Svedala kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	10	3
Skurups kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Sjöbo kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	10	10
Hörby kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	5
Höör's kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	3	Ej svar
Tomeåilla kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	–	Ej svar
Bromölla kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	8	10
Osby kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	6	5
Perstorps kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Klippans kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	17
Åstorps kommun	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	–	Ej svar
Båstads kommun	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	20	Ej svar
Malmö stad	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	120	–
Lunds kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	50	15
Landskrona kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	40
Helsingborgs stad	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	16	Ej svar

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.

Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?		Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under året? ¹		Ungefär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Höganäs kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	–	9
Eslövs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	30	19
Ystads kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	9	8
Trelleborgs kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	14	10
Kristianstads kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	15	10
Simrishamns kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	25	16
Ängelholms kommun	Nej	Ja	–	Stödsamtal	–	30
Hässleholms kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	9	–
Hylte kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	2	3
Halmstads kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	–
Laholms kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	6	11
Falkenbergs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	52	44
Varbergs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	55	100 ²
Kungsbacka kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	40	40
Härnäs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	23	20
Partille kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	10	50
Öckerö kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	1	10

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.

Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

2) Skiljer markant från tidigare enkätvar. Se sid 46.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?		Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under året? ¹		Ungefär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Stenungsunds kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Tjörns kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	8	Ej svar
Orust kommun	Ja	Nej	Stödsamtal	–	0	–
Sotenäs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	10	10
Munkedals kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Tanums kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Dals-Eds kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	10	10
Färgelanda kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Äle kommun	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	10	Ej svar
Lerums kommun	Ja	Ja	Stödsamtal ¹	Stödgrupp	4	10
Vårgårda kommun	Nej	Ja	–	Stödsamtal ¹	–	–
Bollebygds kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	0	Ej svar
Grästorps kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Essunga kommun	Nej	Nej	–	–	–	–
Karlsborgs kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Gullspångs kommun	Ja	Ja	Kontaktfamilj/person	Stödgrupp	1	4
Tranemo kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	7	8

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?		Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? ¹		Ungefär hur många barn har deltagit under året?	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Bengtstors kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	20	10
Melleruds kommun	Ja	Nej	Stödgrupp	–	8	–
Lilla Edets kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Marks kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp ¹	7	30
Svenljunga kommun	Ja	Ej svar	Läger för målgruppen	Ej svar	8	Ej svar
Herrljunga kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Vara kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	–	3
Götene kommun	Ja	Nej	Kontaktfamilj/person	–	4	–
Tibro kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	2
Töreboda kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	10	0
Göteborgs stad	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	81	1800 ²
Mölnåls kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	12	10
Kungälv kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	16	18
Lysekils kommun	Nej	Ej svar	–	Ej svar	–	Ej svar
Uddevalla kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	20	16
Strömstads kommun	Ej svar	Nej	Ej svar	–	Ej svar	–
Vänersborgs kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	22	Ej svar

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

2) Skiljer markant från tidigare enkätsvar. Se sid 46.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?		Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under året? ¹		Ungefär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Trollhättans stad	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	39	28
Alingsås kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	–
Borås stad	Ja	Nej	Stödgrupp	–	3	–
Ulricehamns kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	3	8
Åmåls kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp ¹	3	6
Mariestads kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Lidköpings kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	5	–
Skara kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	6	5
Skövde kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	7	10
Hjo kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	–	1
Tidaholms kommun	Ej svar	Nej	Ej svar	–	Ej svar	–
Falköpings kommun	Ja	Ja	Stödsamtal ¹	Stödgrupp	10	4
Kils kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	0	Ej svar
Eda kommun	Ja	Ej svar	Kontaktfamilj/person	Ej svar	12	Ej svar
Torsby kommun	Nej	Ja	–	Stödsamtal	–	10
Storfors kommun	Ja	Ja	Kontaktfamilj/person	Stödsamtal	0	0
Hammarö kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	5	10

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?		Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? ¹		Ungfär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Munkfors kommun	Nej	Ej svar	–	Ej svar	–	Ej svar
Forshaga kommun	Ja	Ej svar	Stödsamtal ¹	Ej svar	5	Ej svar
Grums kommun	Ja	Ja	Kontaktfamilj/person	Stödsamtal	5	0
Årjängs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	4	7
Sunne kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	6	15
Karlstads kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	15	6
Kristinehamns kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	11	35
Filipstads kommun	Ja	Ej svar	Kontaktfamilj/person	Ej svar	10	Ej svar
Hagfors kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	10	5
Arvika kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	55	10
Säffle kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	6	6
Lekebergs kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Laxå kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	10	20
Hallsbergs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	2	5
Degerfors kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	4	10
Hällefors kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	5
Ljusnarsbergs kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under året? ¹			Ungedär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Örebro kommun	Ja	Ja		Stödgrupp		Stödgrupp	75	96
Kumla kommun	Ja	Ej svar		Stödgrupp		Ej svar	5	Ej svar
Åkersunds kommun	Ja	Ja		Stödsamtal ¹		Stödsamtal	5	5
Karlskoga kommun	Ej svar	Ej svar		Ej svar		Ej svar	Ej svar	Ej svar
Nora kommun	Ja	Ja		Stödsamtal		Stödgrupp	1	2
Lindesbergs kommun	Ja	Ja		Stödsamtal ¹		Stödsamtal	10	–
Skinnskattebergs kommun	Nej	Ja		–		Stödsamtal	–	10
Surahammars kommun	Ja	Ja		Stödsamtal ¹		Stödsamtal	0	0
Kungsörs kommun	Ja	Ja		Stödsamtal		Stödsamtal	2	6
Hallstahammars kommun	Ja	Ej svar		Stödsamtal		Ej svar	–	Ej svar
Norbergs kommun	Ja	Ja		Kontaktfamilj/person		Kontaktfamilj/person	5	8
Västerås stad	Ja	Ja		Stödgrupp		Stödgrupp	12	18
Sala kommun	Ja	Nej		Stödsamtal		–	15	–
Fagersta kommun	Ja	Ja		Stödsamtal		Stödsamtal	0	0
Köpings kommun	Ja	Ja		Stödsamtal		Stödgrupp	3	6
Arboga kommun	Ja	Ja		Stödsamtal		Stödgrupp	8	5

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?		Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under året? ¹		Ungefär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Vansbro kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	6
Malungs kommun	Ja	Ej svar	Kontakt/familj/person	Ej svar	1	Ej svar
Gagnefs kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	–	10	–
Leksands kommun	Nej	Ej svar	–	Ej svar	–	Ej svar
Rättviks kommun	Nej	Ja	–	Stödgrupp	–	15
Orsa kommun	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	5	Ej svar
Älvdalens kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Smedjebackens kommun	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	–	Ej svar
Mora kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	2	3
Falu kommun	Ja	Nej	Stödsamtal	–	25	–
Borlänge kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	100	100
Säters kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	5	10
Hedenora kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödgrupp ¹	Ej svar	10
Avesta kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	5	3
Ludvika kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	10	20
Ockelbo kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	5	0
Hofors kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	3	Ej svar

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?				Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under året? ¹		Ungefär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Ovanåkers kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	5		
Nordanstigs kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	2	Ej svar		
Ljusdals kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	12	3		
Gävle kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	30	24		
Sandvikens kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	14	20		
Söderhamns kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	12	11		
Bollnäs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	10	10		
Hudiksvalls kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar		
Ånge kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	5	4		
Timrå kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	–	7		
Härnösands kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	10	10		
Sundsvalls kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	26	30		
Kramfors kommun	Nej	Nej	–	–	–	–		
Sollefteå kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar		
Örnköldsviks kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	8	9		

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?		Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? ¹		Ungfär hur många barn har deltagit under året?	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Ragunda kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Bräcke kommun	Ja	Ja	Stödsamtal ¹	Kontaktfamilj-/person	5	8
Krokoms kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	–	Ej svar
Strömsunds kommun	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	–	Ej svar
Åre kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	6	3
Bergs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	5	–
Härjedalens kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	10	8
Östersunds kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	16	27
Nordmalings kommun	Nej	Ja	–	Kontaktfamilj-/person	–	–
Bjurholms kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	3	3
Vindelns kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Robertsfors kommun	Nej	Ja	–	Kontaktfamilj-/person	–	10
Norsjö kommun	Ja	Nej	Stödsamtal	–	0	–
Malå kommun	Nej	Nej	–	–	–	–
Storums kommun	Nej	Ja	–	Stödsamtal	–	5
Sorsele kommun	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	0	Ej svar
Dorotea kommun	Ej svar	Nej	Ej svar	–	Ej svar	–
Vännäs kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.

Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.



Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?		Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? ¹		Under år hur många barn har deltagit under året?	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Vilhelmina kommun	Ja	Ej svar	Kontaktfamilj/person	Ej svar	0	Ej svar
Åsele kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Umeå kommun	Ja	Ja	Kontaktfamilj/person	Stödgrupp	25	31
Ljcksele kommun	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp ¹	6	10
Skellefteå kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	21	20
Arvidsjaurs kommun	Ja	Nej	Kontaktfamilj/person	–	7	–
Arjeplogs kommun	Nej	Ja	–	Stödsamtal	–	4
Jokkmokks kommun	Nej	Ej svar	–	Ej svar	–	Ej svar
Övertorneå kommun	Ej svar	Nej	Ej svar	–	Ej svar	–
Kalix kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	7	2
Övertorneå kommun	Nej	Ej svar	–	Ej svar	–	Ej svar
Pajala kommun	Ej svar	Nej	Ej svar	–	Ej svar	–
Gällivare kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Ålvsbyns kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	2	0
Luleå kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	8	12
Piteå kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	10	2
Bodens kommun	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	–	Ej svar
Haparanda kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	0
Kiruna kommun	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	5	Ej svar

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. Vissa kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Filmer

I skuggan av våldet

Måsen Film 2005

Kortfilm som skildrar barnets situation där våld i familjen är en del av vardagen.

Isblomma

Bona Via & duR Film 2009

Om Isa vars pappa är beroende av alkohol. Vänder sig till ungdomar i åldern 13 år och uppåt. www.bonavia.se

sara.nu

Om tonåriga Sara som växer upp med missbruk. Producerad i samarbete mellan Fritid Stenungsund och Nösnäsgymnasiet Stenungsunds kommun, med hjälp av Pelikanen stödcentrum för barn i Stenungsund. www.pelikanen.info

Den nødvendige samtalen

Film och häfte om det nödvändiga samtalet man måste ta med föräldrar som har en beroendeproblematik – för barnens skull. Borgestadsklinikken 2011. www.borgestadsklinikken.no

Filmade intervjuer

På Drugsmart finns filmer som bland annat beskriver vad en stödgrupp är. www.drugsmart.com

Svinalängorna

Om barns utsatthet för vuxnas missbruk. Baserad på Susanna Alakoskis bok med samma namn. Finns att köpa som dvd. Kan även beställas för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.

Sebbe

Sebbe är 15 år och älskar sin mamma för att han inte kan annat. Finns att köpa som dvd. Kan även beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.

Som en Zorro

Två bästa kompisar: den ene bor i fina huset och får allt han pekar på. Den andre bor med sin mamma, som dricker lite för mycket och har morgonrock hela dagarna. Kan beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.

Hasses dagbok

Hans Henrik Olsson är åtta år och skriver dagbok. Genom dagboken får vi följa Hasses tankar och funderingar under några dramatiska månader då han tillfälligt placeras i fosterhem, sedan det visat sig att hans föräldrar är alkoholister. Animerad film av Johan Hagelbäck efter Siv Widerbergs bok Hasse. Årskurs F-2. Kan beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.

Mig äger ingen

En gripande men samtidigt varm och humoristisk berättelse om femåriga Lisas villkorslösa kärlek till sin alkoholiserade pappa. Fritt baserad på Åsa Linderborgs självbiografiska roman med samma namn. Finns att köpa som dvd. Kan även beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.

Barn och anhöriga berättar

En filmserie för och om barn som är anhöriga. En film handlar om Jack och Hannes som har en mamma som idag är nykter alkoholist. Nationellt kompetenscentrum anhöriga, www.anhoriga.se

Internet

Drugsmart, www.drugsmart.com

CAN:s sajt för information, chatt m.m. Särskild sida om missbruk i familjen med fakta, berättelser, hjälp och stöd. Kontaktuppgifter till landets stödgrupper.

Maskrosbarn, www.maskrosbarn.org

Ideell förening som stödjer ungdomar som har föräldrar som missbrukar och/eller är psykiskt sjuka.

Nätvandrarna, www.natvandrarna.se

Fryshusets nätvandrare är samtalskompisar online. En slags fritidsledare eller en extrakompis för den som vill.

Trygga Barnen, www.tryggabarnen.com

Stiftelse med syfte att hjälpa barn, ungdomar, föräldrar och anhöriga i familjer med beroendeproblematik.

Nationellt kompetenscentrum anhöriga www.anhoriga.se

Tillsammans med Linnéuniversitetet samordnar man på uppdrag av Socialstyrelsen ett nationellt utvecklingsarbete av stöd till utsatta barn och ungdomar, bland annat barn i familjer med missbruk.

Ungdomens Nykterhetsförbund

www.unf.se

Ungdomsorganisation som jobbar för en helnykter livsstil och erbjuder nykter miljö för ungdomar som kan behöva det. Bedriver även kunskapsspridning kring att växa upp med missbruk.

Trygga Möten

www.tryggamoten.se

Trygga Möten är en webbkurs framtagen av Scouterna för alla som jobbar med barn och unga och som handlar om att skapa en trygg och säker verksamhet fri från övergrepp.

Nätvandra! En instruktion i samtal med unga online

www.motala.se/natvandrarna

Fryshusets nätvandrare och Motala kommun.

Kuling.nu

En mötesplats för dig med en förälder med en psykisk sjukdom. Fakta, tips, chatt, forum där man kan dela erfarenheter med andra.

Ungdomsmottagningen, www.umo.se

Här finns en avdelning med temat "Att må dåligt", med artiklar inom området. Att må dåligt ibland hör till livet, men det finns hjälp och stöd att få.

Jeg ser www.jegser.no

Projekt från norska Blå Kors, med syfte att få fler att se barn som växer upp med missbruk. På hemsidan finns bland annat en vägledare för den som är bekymrad för något barn.

Litteratur

FAKTA

Det ska aldrig få hända mig

Claudia Black
Natur och Kultur 1993

De glömda barnen

Margaret Cork, CAN 1984

Missbrukarnas barn

Rita Christensen, Prisma 1993

Vändpunkten – Att arbeta med barn till alkoholister

Thomas Lindstein, Gothia 1995

Familjer med missbruk

Anna-Bodil Bengtsson,
Ingegerd Gavelin, Liber 1996

Lyssna på barnen

Barns funderingar kring vuxna och alkohol. Blå Bandet 2010

Våga fråga, våga lyssna, våga agera

Madeleine Pousette
SKL Kommentus Media 2011

Krisstöd vid olyckor, katastrofer och svåra händelser

Sara Hedrenius och Sara Johansson
Natur & Kultur 2013

Med rätt att vara barn – ett studie-material från Junis

IOGT-NTOs Juniorförbund 2013
Kan laddas ner på www.junis.org

Kärlek till döds: om droger, beroende och tillfrisknande

Gunnar Bergström
Pedagogkonsult 2014

Djävulsdansen – bli fri från medberoende

Ann Söderlund, Sanna Lundell
Bladh by Bladh
Planerad utgivning maj 2015

STUDIER OCH RAPPORTER

Om barnen i missbrukets skugga

Alkoholkommittén 2004

Barn i familjer med alkohol- och narkotikaproblem

Statens folkhälsoinstitut, 2008:28

Föräldraskap och missbruk, Att ta upp frågor om föräldraskap i missbruks- och beroendevården

Socialstyrelsen 2012

Barn som anhöriga till patienter i vården – hur många är de?

Rapport 1 projektet "Barn som anhöriga", Nationellt kompetenscentrum anhöriga 2013

Barn som anhöriga – hur går det i skolan?

Rapport 2 i projektet "Barn som anhöriga", Nationellt kompetenscentrum anhöriga, 2013

Barn som anhöriga – Konsekvenser och behov när föräldrar har allvarliga svårigheter eller avlider

Socialstyrelsen 2013

Föräldrar i missbruks- och beroendevård och deras barn

En genomgång av SKL:s kartläggning hösten 2012 och en skattning av antal berörda barn, rapport nr 141, CAN 2014

Barn till föräldrar i missbruks- och beroendevård

En kartläggning av hur de mår och vilka som får stöd, rapport 143, CAN 2014

Föräldrar i missbruks- och beroendevård

En kartläggning av hur deras föräldraskap fungerar, rapport 147, CAN 2014

Rapporter om kommunernas stöd till barn som växer upp med missbruk
IOGT-NTOs Juniorförbund, 2005–2014

SKÖNLITTERATUR FÖR VUXNA OCH UNGA

Bli min mamma igen

Åsa Jinder, Bonniers 1991

Alkohol, alkovråål

Elisabeth Hagborg, Alfabet 1999

Den osynliga pojken

Hazel Townson, Opal förlag 2003

Anhörig

Katerina Janouch, Piratförlaget 2004

Svinalängorna

Susanna Alakoski
Albert Bonniers förlag 2006

Flickan som inte fick finnas

Ethel G Ericsson, Norstedts 2007

Kärleksbarnet

Hillewi Wahl, Norstedts 2007

Bergsprängardottern som exploderade

Lo Kauppi, Norstedts 2007

Mig äger ingen

Åsa Linderborg, Atlas 2007

Räcker det om jag älskar dig?

Katarina von Bredow
Rabén&Sjögren 2007

Blåbärsmaskinen

Nils Claesson, Ruin 2009

När kalla nätter plågar mig med minnen av hur det var

Jessica Andersson, Lena Katarina
Swanberg, Albert Bonniers förlag 2009

Gabriellas resa

Elisabeth Hagborg, Tove Hennix
Olika förlag 2009

Vill inte gå hem

Therese Hercules
Hallgren & Björklund 2010

Om någon vrålar i skogen

Malin Biller, Optimal press 2010

Joy till världen

Viveka Sjögren, Libris förlag 2010

Jag älskar den pojken

Bosse Löthén, Telegram bokförlag 2010

Hungerflickan

Hillewi Wahl, Norstedts 2010

Håpas att du trifs bra i fängelset

Susanna Alakoski

Albert Bonniers förlag 2010

Det ni inte såg

Patrik Sjöberg och Markus Lutteman,

Norstedts 2011

Sara och den andra mamman

Olivia Trygg, Viktoria Olesen och Betty

Regnström Larsson

Trygga Barnen 2011

Jag är Zlatan

Zlatan Ibrahimovic, David Lagerkrantz

Albert Bonniers förlag 2011

Felicia försvann

Felicia Feldt, Weyler förlag 2012

Du satt på Karlavagnen

Caroline Nylander, Forum 2013

Imorgon är allt som vanligt

Lina Stoltz

Rabén&Sjögren 2014

Jag blundar tills jag finns

Marie Björk

Idus förlag 2014

**I skuggan av rampljust: maskrosbarnet
som vann melodifestivalen**

Bobby Ljunggren, Linda Grahn

Printz Publishing 2015

**Barns fullständiga rättigheter uppnås bara om
alla vi vuxna förstår våra skyldigheter!**

**I den här rapporten redovisar IOGT-NTOs
Juniorförbund, Junis, vilken stödverksamhet som
landets kommuner erbjuder barn som växer upp
med missbruk eller beroende.**

**Vi ger också exempel på människor och verk-
samhet som gör skillnad för de här barnen.**

**Läs även våra tidigare skrifter från 2005–2014
där vi beskriver verkligheten för barnen och
visar hur kommunerna jobbar med att ge stöd.**

Rapporterna går att beställa på Junis hemsida.



www.junis.org